BIBLIOTECA MUNICIPALĂ
„M. SADOVEANU"
Inventar

REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul III
Nr. 31 (100)
6 august 1993
16 pagini
25 lei

Redactor şef MARIN SORESCU

Marin SORESCU

„Mă sărbătoresc şi mă cânt"

Oricum am depăşit vârsta efemeridelor. *Literatorul* este o prezenţă. Şi a avut prezenţă de spirit timp de o sută de săptămâni.

Mai mult idee decât revistă.

Ideea de climat literar, de normalitate, ideea de literatură română, care trebuie să funcţioneze ca atare şi pe vreme rea şi pe vreme bună.

Am folosit cu milă hârtia şi cerneala tipografică. N-am făcut exhibiţii politice, n-am monopolizat democraţia, n-am culpabilizat poporul român şi instituţiile sale fundamentale, nu ne-am numărat printre cei cărora România nu le mai corespunde. Am cunoscut ce înseamnă boicotul – tactica şi strategia – grupurilor, grupărilor, găştilor, mişcărilor, aripilor şi convenţiilor. Am fost pe lista neagră a multor publicaţii evident ultra-progresiste, dar permiţându-şi luxul de a lucra cu fiţuicile totalitarismului (mai răi decât comuniştii nu sunt decât anticomuniştii, spunea cineva). Ne-am izbit de haosul care domneşte în lumea difuzării, dar ne-am continuat drumul. România e o ţară de tranziţie prin chiar poziţia ei. Şi aceste tranziţii nu se vor termina niciodată. Ne putem opri din scris – şansa noastră – aşteptând vremuri mai bune?

Am găzduit multe din gândurile dezgropate ale celor care au zăcut ani grei prin puşcării: Nichifor Crainic, Nicolae Steinhardt, Nicolae Mărgineanu, Edgar Papu, Petre Pandrea, Aurel Ciurunga.

În paginile *Literatorului* exilul mai vechi sau mai nou s-a întors acasă: Cioran, Eliade, Caraion. Nu i-am uitat, evident, nici pe cei din ţară, de la seniori precum Constantin Nichiteanu până la debutanţii elevi.

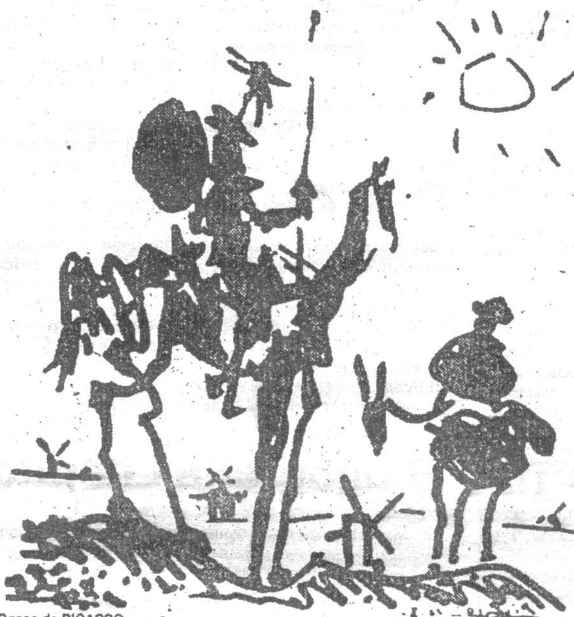
Am luat apărarea scriitorilor plecaţi dintre noi, atacaţi atât de nedemn pentru vini închipuite (Sadoveanu, Preda, Nichita Stănescu). Ne-am abţinut de la polemici deşi ne-ar fi dat mâna, am zis să nu mai tulburăm şi noi cu veninul nostru zodia aceasta. Avem nevoie de linişte şi calm. Puteam face mai mult? Desigur. În urmă cu o sută de numere *Literatorul* pornea la drum cu „avânt pe apa Sâmbetei". Avânt ne-a mai rămas ceva, apa Sâmbetei e ca şi nouă. Aventura continuă.

REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul I
Nr. 1
6 sept. 1991
16 pagini
9 lei

Redactor şef MARIN SORESCU

Desen de PICASSO

◆ FĂNUŞ NEAGU: Ecoul stepei (p. 8)
◆ EUGEN SIMION: Spiritul critic (p. 3)
◆ VALERIU CRISTEA: Dicţionarul personajelor lui Dostoievski (p. 11)
◆ ANDREI PLEŞU: "Era mai bine înainte" (p. 13)
◆ ION BĂIEŞU: Cum a văzut orbul Parisul (p. 7)
◆ GHEORGHE TOMOZEI: "Fascistul" Mihai Eminescu (p. 17)

CU AVÎNT PE APA SÎMBETEI

Ce ne-o fi apucat?

Acum, cînd e vreme bună pentru demisii, dezbinări şi negări, noi vrem să urnim, să unim şi să afirmăm.

Acum, cînd se ia razna în toate direcţiile, cu sfîrîit de călcîie pe toate drumurile, în căutarea vitezei maxime de ieşit din propria noastră fire, ne încăpăţînăm să rămînem noi înşine, ba ne şi suflecăm mînecile să construim. Nu cine ştie ce: o corabie de hîrtie pentru Apa Sîmbetei, o cochilie ca un turn de fildeş în praf.

Vrem să ne păstrăm cumpătul şi cumpăna.

Năzuim, domnilor, să facem literatură. De altceva nu sîntem buni.

S-ar putea ca această perioadă de tranziţie să fie îngrozitor de lungă. Putem noi aştepta atîta? Ne autosugestionăm, zicîndu-ne că niciodată nu va fi mai bine: şi că, acum ori niciodată, masa de scris ar trebui să se teamă de noi, căci n-o vom slăbi un minut: Pegasul, priponit de-un leuştean, va roade pixuri, pe valută, şi va trepida lîngă noi, gata să ne urce în slăvile cerului.

Paradoxal - e tocmai timpul ideal pentru transfigurarea artistică: vacarm generalizat, de nu-ţi poţi auzi bătăile inimii; nici tu distanţare pentru contemplaţie, căci eşti mereu îmbrîncit în faţă, cu nasul lipit de evenimentul fierbinte; nici tu apropiere ca lumea de miezul de foc al întîmplării. Setea de informaţie e ostoită de ziare, ocara, blestemul, turnătoria liberă, deşănţarea îşi au organele lor; nu te poţi pune cu tot restul lumii, nu te poţi lua în cîră cu partidele şi alianţele.

Atunci, ce-i mai rămîne unei reviste de literatură şi, vorba aia, artă? *Totul* - pe care noi nu-l vom face, dar ceva cît de cît... Surorile noastre literare s-au năpustit şi navighează cu şaptesprezece noduri pe oră - şi în gît - în politică - scutindu-ne de-o belea cît toate zilele.

Deci, aceasta fiind situaţia, cum să mai faci literatură? Numai prin paradox. Cînd nu se poate, atunci se poate; şi cînd e mai rău, atunci e mai bine. Asta ne-a ţinut pe noi, de două mii de ani. Ce mult îmi place şarpele cînd năpîrleşte - şi ce sunet metafizic ţipătul lui, cînd se dezbracă de pielea aia veche duhnind a usturoi! În această dezbrăcare pentru înnoire, aproape totul e literatură - restul e politică.

Deci, o revistă vestiar de solzi şi spiţerie de veninuri de leac şi sală de spectacol şi scenă turnantă a vieţii spirituale.

Nu ne propunem, în pragul anului 2000, să facem respiraţie artificială secolului al XIX-lea. Am împrumutat de la Macedonski doar numele revistei. Revista se putea numi şi „Literatura", pur şi simplu.

Nici grupul nostru nu e omogen - şi cum putea fi? Fiecare vine cu experienţa, înclinaţia şi direcţia sa. Am constatat cu amărăciune că noi, românii, sîntem buni individual, dar puşi unul lîngă altul producem, nu de puţine ori, semnul minus. Mă şi sperie cîte grupuri au apărut, cîte grupări, partide, asociaţii, societăţi - şi parcă văd o pădure de minusuri, ridicate în picioare, tălăzuind şi încercînd să...

E o amăgire că răsturnările estetice se produc prin ridicări de mase. Cît s-a opintit răposatul PCR să ni-l dea uitării pe Titu Maiorescu? A fost dărîmat de pe socluri, nu i s-au tipărit cărţile, a fost înjurat cu program - pe toate le-a răbdat senin bătrînul estetician şi nu s-a clintit din conştiinţa noastră, iar la primul moment de neatenţie a revenit în drepturile sale, ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. Doar cîţiva ani - nu mai mult - a avut efect pamfletul-ghilotină al lui Sorin Toma împotriva lui Arghezi.

Drept care, noi sîntem convinşi că datoria timpului nostru este, în cultură, să producem valori. Valori propriu-zise, dincolo de conjunctură şi cu acel dram de atemporalitate care să potenţeze clipa şi să hipnotizeze eternitatea.

O revistă literară, în condiţiile de azi, ar trebui să bucure pe toată lumea.

N-o să fie aşa, dar ce putem noi face?

- Oricum, începem. Chiar de azi.

Marin SORESCU

LITERATORUL - 100

Gânduri de la:

George Bălăiţă, Magdalena Popescu Bedrosian, Ştefan Augustin Doinaş, Mihai Drăgănescu, Geo Dumitrescu, Sorin Ilfoveanu, Nicholas Jordan, Ioan Lăcustă, Mircea Micu, Teohar Mihadaş, Romul Munteanu, Fănuş Neagu, Mircea Nedelciu, Adrian Păunescu, Al. Piru, Florian Pittiş, D.R. Popescu, Cristian Tudor Popescu, Sorin Preda, Valeriu Râpeanu, Tudor Dumitru Savu, Alexandru Talex, Gheorghe Tomozei.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Revista revistelor

Dacia literară (editori: Muzeul Literaturii Române Iaşi, Societatea culturală „Junimea '90"), anul IV, serie nouă, nr. 9 (2/993).

Noua serie a primei reviste literare româneşti în adevăratul sens al cuvântului în plină trezire naţională (ianuarie–iunie 1840), condusă de „redactorul răspunzător" Mihail Kogălniceanu, are o apariţie trimestrială. Numărul în discuţie este structurat în şase rubrici distincte, intitulate metaforic: *Ferestre deschise, Oraşul scufundat, Istoria restaurării – restaurarea istoriei, Arca lui Noe, Junimea, Ochean întors*, care conţin contribuţii istorice şi literare semnate de nume consacrate, în plan naţional: Al Zub, Valentin Silvestru, Ştefan Oprea, Al. Andriescu, Lucian Vasiliu, Constantin Ciopraga, Constantin Paiu (ordinea citării este dată de încadrarea în rubrici), în plan universal: Maurice Maeterlink, Fr. Dürrenmat, precum şi de nume în pragul debutului literar/publicistic ori încetăţenite mai puţin în presa literară românească.

Revista promovează lucrări de teorie, critică şi istoria literaturii de ţinută ştiinţifică incontestabilă, alături de creaţii beletristice meritorii, dar şi de specific strict muzeografic.

Sobră, doctă şi variată tematic, revista ieşeană dovedeşte şi prin acest număr consistent că, în dulcele târg moldav, cultura şi arta sunt la un nivel naţional de prestigiu.

x

Asachi, Revistă de cultură (editată de S.A. Bibliopolis „Petrodava") Serie nouă, anul III, nr. 46/1–15 iulie 1993 şi nr. 47/16–31 iulie 1993, Piatra Neamţ.

Cu subtitlul *revistă ştiinţifică, literară*, publicaţia bilunară fiinţase în oraşul de sub poalele Ceahlăului, între 10 aprilie 1881 – 10 februarie 1885, condusă de un comitet de redacţie format din cinci intelectuali, dintre care cel mai reprezentativ s-a dovedit a fi Calistrat Hogaş.

În noua serie, revista liliput (cochetă ca aspect grafic şi eteroclită tematic) are aspiraţii majore, cu implicaţii directe în viaţa spirituală a oraşului şi a împrejurimilor, care ajung dincolo de Cetatea Neamţului (în trecut istoric), de lavra de mănăstiri Văratec – Agapia – Sihla – Sihăstria – Secu – Neamţ – Vovidenia (în atemporalul credinţei) şi de Roman, ex-capitală moldavă, sediu de episcopie greco–ortodoxă şi platformă industrială (în prezentul contemporan). Poeţii Daniel Corbu (cu *Documentele haosului*) şi Adrian Alui Gheorghe (cu *Exilul şi frica*) menţin flacăra fanteziei, artiştii plastici Iulia Hălăucescu, Vasile Negru şi Theodor Varahil încântă cu lumina culorilor sau cu tridimensionalitatea statuilor, iar pasionaţii de istorie locală – cu torţa încrederii în tradiţie. Pietrenii au edituri proprii (recent, un Salon–Târg de carte „Libris '93", a avut priză la public), au şi preocupări cu care ies la întâlnirea cu alte provincii culturale (găzduind expoziţia de grafică a studenţilor ieşeni), oferă spaţii de cunoaştere a aromânilor, dar sunt timoraţi în a păşi spre manifestări de rang naţional.

Nu este de ajuns „naşte şi Modova oameni"! Mai mult curaj şi deschidere către nume consacrate pe alte meridiane şi paralele culturale se impune contra atmosferei spirituale de claustrofilie...

x

Porto – Franco. Revistă de cultură (editată de S. C. Porto Franco). Galaţi, anul III, nr. 3 (12), 1993.

Publicaţia ilustrată abundent, cu un sumar variat, încearcă depăşirea cadrului închistat al rigidităţii intelectuale de provincie. Este, de astfel, şi scopul explicitat de Ion Chiric în articolul *Dincoace, la răscruce*, raport succint al activităţii de la înfiinţarea cu trei ani în urmă a Firmei „Porto–Franco" (editură, revistă, imprimerie) şi a Societăţii Scriitorilor „C. Negri" din dinamicul oraş dunărean, independente una de alta ca organizare şi funcţionalitate, care s-au impus în conştiinţa publicului prin lucrările editate ori manifestările organizate, fie din patrimoniul cultural naţional, fie lansând nume noi, în total publicându-se cărţile a 195 de scriitori, dintre care 38 de gălăţeni, urmărindu-se în principiu promovarea valorilor literare autentice, „în ciuda atâtor frământări, a neajunsurilor de tot felul, a scumpirii hârtiei, a costurilor tipografice ridicate, a indiferenţei politicienilor şi guvernanţilor faţă de cultură".

Printre alţi semnatari: Mihai Cimpoi – cu un eseu despre Grigore Hagiu, poetul iconoclast, Theodor Codreanu – cu un eseu depre criza spiritului critic, Constantin Trandafir – despre corespondenţa I.L. Caragiale – P. Zarifopol, Dumitru Tiutiuca – despre detractorii lui M. Eminescu. Cronica literară este susţinută de Viorel Dinescu – despre cartea de poezie a lui Ion Chiric, *Meditaţii pe o sferă* (Galaţi, 1991) şi Grid Modorcea – despre cartea lui Petre Ţuţea, *Bătrâneţea şi alte texte filosofice* (Bucureşti, 1992). Singurele bucăţi de literatură aparţin poeţilor bucovineni: Ion Vatamanu şi Vasile Leviţchi, scriitoarei nord–americane A.R. Morlan.

Într-o casetă specială, sunt enumeraţi cei zece câştigători ai premiilor Festivalului de poezie „Grigore Hagiu" organizat de Societatea scriitorilor „C. Negri" din Galaţi, în 1992.

O reorientare a alcătuirii sumarului, în care proporţia dintre genurile publicistice şi cele beletristice să fie echilibrate, va face din revista *Porto–Franco* o parteneră solicitată de toate mediile de cultură.

M.C.

Literatorul

Săptămânal de literatură şi artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul III, nr. 31 (100) 1993

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUŞ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Colectivul redacţional:
Lucian Chişu (redactor şef adjunct),
Ion Cocora (redactor şef adjunct),
Nicolae Diaconu,
Andrei Grigor (secretar general de redacţie),
Valerian Sava,
Marin Stoian

Adresa redacţiei:
Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 617.10.23; 617.60.10, int. 2243, 2248, căsuţa poştală 33-20.

Administraţia:
Direcţia Pentru Presă, Publicitate şi Tipărituri, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti

Anunţăm cititorii noştri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 Bucureşti – Piaţa Presei Libere nr. 1, România

Publicaţia este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziţia 43.
ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizata
© JORDAN

Tiparul executat la PROGRESUL ROMÂNESC SA Bucureşti

NOUTĂŢI LA BURSA CĂRŢII

După primele zile de funcţionare, organizatorii primului Târg permanent de carte, presă periodică şi papetărie (**ROMEXPO**, P-ţa Presei Libere, pav. A5), ne comunică:

– în prima zi s-au făcut vânzări en–gros de 2,5 milioane lei.

– în a doua săptămână expun 22 de edituri şi importatori de papetărie faţă de 14 în prima săptămână.

– au apărut primele oferte de hârtie de tipar, servicii de procesare text, tipografie şi chiar copy–right–uri.

– şi-au anunţat participarea două fabrici de hârtie, care vor vinde caiete en–gros.

Organizatorii târgului ţin la dispoziţia vizitatorilor un fişier informatizat în care editorii îşi pot comunica noutăţile, chiar dacă deocamdată nu expun la târg.

În perspectiva lunii septembrie, care constituie vârful anual al vânzărilor de librărie, **DEXEDIT** a decis să închirieze sferturi sau jumătăţi de stand, (2–3 mp) şi au rezervat un stand special numit **VARIA** unde pot expune mai mulţi editori, fiecare 1–2 titluri, negocierea fiind asigurată de organizatori.

Pentru perioada cea mai solicitată (15 aug. – 15 sept.), se fac înscrieri de pe acum, dar nu se garantează preţul chiriei standului decât pentru cei care plătesc în avans.

Printre acţiunile promoţionale din săptămâna 2–7 august, editura Axis Mundi anunţă o întâlnire cu părintele Teofil de la Peştera.

Orarul de funcţionare a Târgului: de luni până sâmbătă, 10–18.

Telefoane direct la târg: 665.36.49 int. 3279

Bibliografia Literatorul

1. Mihai Eminescu, *Opera esenţială. Cu zece comentarii de C. Noica şi Emil Cioran*, Editurile „Oltenia" şi „Dionysos", Craiova, 1993, 250 lei
2. Eugen Barbu, *Groapa*. Ediţie revăzută, (text definitiv), colecţia „101 capodopere ale romanului românesc", Editura „Mondero", Bucureşti, 1993
3. Nicolae Manolescu, *Sadoveanu sau utopia cărţii*. Eseu., Editura „Minerva", colecţia B.P.T. (1397), Bucureşti, 1993, 240 lei
4. Dimitrie Gusti, *Comunism, socialism, anarhism, sindicalism şi bolşevism*. (Clasificarea sistemelor privitoare la societatea viitoare.), Editura „Ştiinţifică", colecţia „Opinii", Bucureşti, 1993, 450 lei
5. Augustin Buzura, *Vocile nopţii* (roman, 2 volume), Editura „Minerva", colecţia B.P.T. (1399), Bucureşti, 1993, 850 lei
6. Sorin Paliga, *Serbarea* (Versuri), Editura „Ecce homo", Bucureşti, 1993, 200 lei
7. Mircea Florian, *Misticism şi credinţă*. Eseu.Prefaţă şi Tabel cronologic de Ion Ianoşi, Editura „Minerva", colecţia B.P.T. (1389), Bucureşti, 240 lei
8. Ioan Slavici, *Mara. Moara cu noroc* (roman), Editura „Romhelion", Bucureşti, 1993, 598 lei
9. Iliescu Mihai, *Istoria strânsului de gât.* (proze), Editura „Panteon", Iaşi, 1993, 200 lei
10. Gheroghe Guţu, *Dicţionar latin–român*. Ediţie revăzută şi completată, Editura „Ştiinţifică", Bucureşti, 1993, 1500 lei.

scaunul catodic

Venind din vacanţă, am branşat televizorul pentru a fi branşat la fărâma de realitate înconjurător i–mediată. Drumul nu-i deloc simplu, de la post–civilizaţie, îndărăt, la ante–civilizaţie. Ba chiar „anti"–civilizaţie. Iaca astfel am văzut-o pe biata E. Cârstea, o imitatoare de ocazie a Oliviei Newton–John, la debut, ajunsă astăzi şanteuză de locantă, pe nefericita O. Sârbu, fantezist fardată şi îmbrăcată ca într-o ilustrată de la Sovata din anii '60 făcând şi reclamă pentru o anumită firmă Stefanel sau Ştefănel, un fel de magazin bun pentru noi şi pe ofilita femeie–comisar J. Gheorghiu, de vorbeşte cât o duminică în balcon sau pe alee.

Doamne ajută şi apără şi stârpeşte prostia din jurul nostru, i s-a „arătat" gândul al bun acestei vinete realizatoare şi a împins-o pe uşă. Locul ei este la o casă de copii orfani sau de la florărie, dar nu ca educatoare, că-i tâmpeşte de mici, ci într-o funcţie administrativă, ceva. Aidoma ei ar trebui să procedeze mulţi nechemaţi din TVR, şi fără să mai organizeze şi conferinţe de presă, că oricum îi uită lumea chiar de-a doua zi.

Destul de ciudat, mi s-a părut mai hazos, pe scaunul lui de divizionar B în campionatul de fotbal spaniol, G. Balint şi în continuare inutil E. Dumitru. (Am salutat de la bun început astă emisie, dar e făcută ca la o staţie de radioficare).

Nişte prieteni mi-au arătat caseta cu Moţu Pitiş, la întâlnirea cu I. Sava. Urmatecul lui Bach are o mare calitate: ştie să tacă atunci când dă de un om mai iute la minte şi la vorbă.

A se reţine: nici un film oarecum serios nu se întrerupe vreodată pe canalul naţional pentru a face loc unui pachet de ţigări de contrabandă! În rest, din rău în mai rău!

Nicolae ILIESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

SPIRITUL CRITIC ÎN FAZA DE TRANZIŢIE

Literatorul, în noua serie, a ajuns la numărul 100. Nu-i puţin pentru o revistă literară, nu-i nici foarte mult. Publicaţiile care au jucat un rol important în cultură au avut, de regulă, o viaţă lungă. Numai astfel au reuşit să impună o direcţie, un stil de a face literatură şi de a judeca literatura, au educat, în fine, gustul public. Revista noastră apare de doi ani şi, dacă vrea Domnul şi dacă Ministerul Culturii ne va ajuta într-un mod mai sistematic, *Literatorul* va apărea şi de aici înainte. Răsfoiesc numerele de până acum şi constat că semnătura mea nu lipseşte niciodată din revistă în acest răstimp. Acest fapt poate fi un prilej de bucurie, dar numai eu ştiu ce se ascunde în spatele acestei bucurii. Nu vreau să mă plâng, vreau numai să-i spun cititorului meu că a scrie săptămână de săptămână, ani în şir în bună sau rea dispoziţie, indiferent dacă plouă sau ninge, nu-i totdeauna un prilej de exultare a spiritului. Scriem, desigur, din convingere, uneori din plăcere şi de multe ori pentru că avem sentimentul (desigur exagerat!) că fără noi literatura română nu merge. Bunul simţ ne spune însă că literatura merge şi fără noi, ea are ritmurile şi legile ei secrete, dar credinţa că putem fi esenţiali şi de neînlocuit în viaţa literaturii ne dă curajul de a persevera.

Recitesc, acum, articolul pe care l-am publicat în primul număr al *Literatorului* (intitulat *Spiritul critic*) şi încerc să constat dacă opţiunile mele din septembrie 1991 mai sunt azi valabile. Sunt. Şi opţiunile şi neliniştile mele. Au apărut, între timp, elemente noi în viaţa literară românească dar ele nu modifică datele esenţiale. Sunt contestaţi necritic în continuare marii scriitori contemporani, literatura este de multe ori spaţiul în care se confruntă nu ideile, ci grupurile de presiune şi grupurile de interese din viaţa literară, în fine, autonomia esteticului continuă să fie socotită o diversiune, iar cei care cer revenirea la normalitatea literaturii sunt suspectaţi a fi oamenii abili ai puterii... Faptele sunt prea cunoscute pentru a insista. Nouă mi se pare doar iritarea care s-a instalat şi, din ce în ce mai alarmant, copleşitor, paralizant pentru viaţa spiritului este sentimentul intoleranţei. Ideea, exprimată de mine în mai sus citatul articol despre relaţia dintre literatură şi politică a fost primită şi continuă să fie primită cu mari strigăte de indignare. Încercând să justific punctul meu de vedere, mi-am dat seama că vorbesc în pustiu. Nimeni (din lumea publiciştilor culturali) nu vrea să asculte decât ce-i convine. Dialogul este, în aceste condiţii, imposibil şi aşa va fi multă vreme, am impresia, de aici înainte. Este normală această anormalitate? Unii spun că, oricum, este inevitabilă şi cine zice democraţie zice confruntare de puncte de vedere. Adevărat, numai că la cel mai mic semn de libertate a spiritului ţi se răspunde cu o abominabilă calomnie şi confruntarea se termină, de regulă, în presa moldovalahă actuală cu o declaraţie de război pe viaţă.

Ce-i de făcut? mă întrebam în septembrie 1991, când am intrat în această nouă aventură – şi mă întreb şi azi, când aventura continuă... *De făcut* ar trebui să facem, în continuare, critică obiectivă, suplă, în avangarda literaturii şi cu un respect din care să nu lipsească luciditatea şi exigenţa estetică faţă de valorile spiritualităţii naţionale. Ar trebui să nu amestecăm politica în literatură şi, în primul rând, să nu judecăm literatura din unghiul politicii pentru că, altminteri, totul se vede strâmb şi urât... Ar trebui, desigur, să ne ţinem firea şi să nu ne lăsăm conduşi de ură şi mânie, două daruri cu care istoria recentă ne copleşeşte... Multe ar trebui să facem împreună, într-un efort de luciditate şi devotament pentru cultura română, dar îmi dau seama că acesta este un scenariu himeric.

Şi, totuşi, ce-i de făcut? În ceea ce mă priveşte, voi continua să fac critică literară şi, pe cât îmi este posibil, să uit atunci când citesc o carte autorul care se manifestă atât de lamentabil în viaţa de toate zilele. Nu promit că am să reuşesc în toate cazurile, promit doar să încerc... În ultimii ani am descoperit multe şi, înainte de orice, că omul de litere român nu s-a vindecat integral de frică. Şi că orgoliile, resentimentele lui s-au politizat şi, în genere, democraţia nu i-a adus automat şi libertatea interioară. Ce-i mai grav este faptul că el rămâne inert în faţa marelui val de ură şi de mistificaţie care loveşte pe cei mai importanţi scriitori postbelici. Nu răspunde – dacă răspunde – decât atunci când este vizat, în rest acceptă totul cu o tăcere complice. Sadoveanu? *Las că nu-i nimic.* Arghezi? *Păi, Arghezi merită şi el să fie jumulit, nu moare lumea din asta.* Preda, Nichita Stănescu? *Colaboraţionişti, nomenclaturişti? N-oi vrea acum să-mi spui că sunt puri şi că n-au făcut nimic... Lasă, Domnule, că nu le strică o revizuire...* etc. Cam aşa răspunde scriitorul român când îl întrebi de ce admite prin blazarea lui noua injustiţie şi noua impostură... Altminteri, în principiu, scriitorul este pentru legea morală şi este indignat când nu votezi cu el...

Evoluţii, caractere, conştiinţe în dificultate. Literatura română nu se rezumă la ele, dar depinde într-o măsură oarecare de ele, trebuie să recunoaştem. Încă o dată, ce-i de făcut? Să ne învingem, cred, descurajarea ce ne-a cuprins pe toţi, să punem capăt – dacă putem – tendinţei fireşti de a fugi de micul infern publicistic în care am intrat cu voie sau fără voie... Aş îndrăzni să zic: să ne scriem opera, dar îmi retrag cuvintele pentru că, în mod sigur, săptămâna viitoare un cronicar cinic şi balcanic o să-mi reproşeze că m-am instalat, uns cu toate alifiile puterii, în „ţarcul apolitismului"... Inconfortul de a vrea să rămâi un spirit independent într-o vreme în care spiritul de partid începe să frâneze asupra spiritului critic.

Revistă fondată la 1880 de Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul III Nr. 27 (96) 9 iulie 1993 16 pagini 25 lei

Redactor şef MARIN SORESCU

Fănuş NEAGU

Două lacrimi pe umbra mâinii lui Sadoveanu

Fotografie dăruită lui Fănuş Neagu de către doamna Valeria Sadoveanu

Liviu Ciulei – 70

(articole de Silviu Purcărete, Valentin Silvestru, George Banu, Ion Cocora)

Gellu Naum contra Gellu Naum

Versuri de Gheorghe Tomozei şi Alexandru Andriţoiu

LITERATORUL - 100

Mihai DRĂGĂNESCU
Preşedintele Academiei Române

Revistei LITERATORUL, care a redresat peisajul periodicelor literare româneşti prin ţinută şi demnitate, prin calitate şi frumuseţe, la împlinirea a 100 de numere, îi urez viaţă îndelungată şi continuarea rolului de susţinere a culturii române.

Fănuş NEAGU

Duşmanii noştri, ai *Literatorului*, iscaţi ca din senin şi cuprinzând batalioane de rataţi, conduşi de câţiva ambiţioşi cu buzele vinete de ură şi profitând de sceptru, credeau despre noi, în urmă cu doi ani, c-am pornit în lume călări pe boul bălţii, la cules de năluci. Am anunţat că nu facem politică şi ne-au declarat oamenii Puterii. Atacându-ne pătimaş, ne-au jalonat drumul; n-am căzut niciodată în doaga înjurăturilor murdare, a înfiinţării de partide de buzunar; şi nici n-am stat în genunchi la înalte porţi.

Ei s-au declarat elite pe bază de tabel, au cerut şi au primit bani de la Putere şi i-au cheltuit făcând fumigaţii cu buruieni halucinogene în turnuri joase, ca să nu zic în corturi de zlătari, ursari, cocălari. Noi ne-am văzut de treabă, slujind cu dragoste literatura, loiali tuturor formulelor de exprimare a ei, răzvrătiţi mereu împotriva unei fraze mugind pe faţadele ultimelor două secole: „fiecare pentru sine, în deşertul acesta de egoism care se numeşte viaţă".

Geo DUMITRESCU

Urez longevitate LITERATORULUI şi multă inspiraţie şi energie în apărarea culturii; poate chiar împotriva demagogiilor de tot felul ale aşa-zişilor ei apărători.

Gheorghe TOMOZEI

Ce poţi pentru ca să zici la mica sărbătoare a Literatorului?

Unde a mers *suta* de numere merge şi *mia*!

Fie ca de-acolo de unde se preumblă meşterul Macedonski să proteguiască foaia care – precum în vremea lui – treieră himere şi are ambiţii de a face cultură (alţii fac arginţi şi politichie) mizând pe şansa literaturii române.

De nu voi fi la benchetuială (chef, maici) îl rog pe Fănuş să închine şi în locul meu un clondir din viile Sorescului cu Lacrima Cristea.

Drept care mă iscălesc (sujtiscălesc) cu semne de bătrân caligraf

Romul MUNTEANU

Fie ca revista *L* să treacă fără avarii peste geloziile şi actele de invidie ale confraţilor din perioada de tranziţie. Îi doresc revistei un cap de tun, capabil să tragă cu izbândă în adversar, şi un cap magnetic foarte bun, să adune banii de zestre pentru colaboratorii acestei publicaţii deschise spre toţi cei dornici să facă autentice acte de cultură.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Lichelismul ipotetic

Ca să fie destin, trebuie necesitate, ananké cum zic grecii vechi. Fără a fi deloc necesar, un nomenclaturist bătrân se întâlneşte, în ceasul morţii, cu un preot pe care, în tinereţe, l-a persecutat cât a putut de mult. Nu iese „spovedanie“, ci discuţie pe tema necesităţii istorice a Canalului, ateismului, ideologiei etc. Nomenclaturistul îi reproşează actualului activist al anticomunismului că n-a luptat în ilegalitate precum comuniştii adevăraţi, că nu s-a expus riscurilor etc. Este un punct teoretic interesant dar, din dorinţa de teatru pur şi simplu, nu se dezbate ci se afirmă. În jurul acestei întâlniri se construiesc altele, adiacente; practic, toate cele 11 personaje din piesa „Lichidarea“ de Paul Everac se „întâlnesc“ într-o schemă a destinelor comune. Repet, lipseşte necesitatea acestor întâlniri pentru ca să putem vedea, în filigran, schema dramei clasice. Lipsesc „zeii“ întâmplării. Totul rămâne ipotetic: un fel de „ce s-ar întâmpla dacă“.

Iată, aşadar, prima piesă de teatru din cele 4 ale volumului „4 Everac“, „Piese ale tranziţiei“, pe care editura Quadrat Press le publică, recent, în *Colecţia dramaturgi români contemporani*. Gest cultural îndrăzneţ al acestei tinere edituri, girată de d-na Cleopatra Lorinţiu şi căreia dl. Ioan Niculescu îi asigură prezentarea artistică. Ce s-ar întâmpla dacă dl. Paul Everac ar fi pus în scenă cu una dintre aceste patru piese de teatru?! – Mai mult ca sigur ar ieşi scandal de public, actorii ar primi aplauze amestecate cu roşii storcite ori cu ouă clocite, autorul ar deveni subiect de buline. Discutăm ipotetic ceea ce s-ar putea numi cu adevărat destin. Dl. Paul Everac „suferă“ de o actualitate sufocantă, se cantonează obstinat în replici, situaţii, caractere tranzitorii. Nimic „etern“ în acest rumeguş al vremii noatre. Te întrebi dacă autorul este mizantrop, dacă aleargă cu tot dinadinsul după grotesc, dacă fabrică scene („tablouri“) păstoase cu scop anume. În fond, demersul D-sale de pedagogie socială este foarte asemănător celui al lui Alecsandri din perioada „Chiriţelor“. „Musiu Şarlă“ nu e francofon, ci neamţ deghizat, „chiriţele“ nu sunt, încă, „ot Bârzoieni“ dar îşi caută viitori primari, bani din funcţii etc. Lipseşte fondul popular în numele căruia să poţi „rezona“, lipseşte moralitatea din scenă, din interiorul spectacolului, mizându-se pe participarea publicului. Este, în fond, un experiment ce ar merita (citeşte: ar trebui) pus în scenă, cu tot riscul cultural implicând coborârea politicului, a actualului, în public de teatru. Dacă tranziţia noastră actuală se poate moraliza cu Alecsandri, e destul de grav; dacă morala d-lui Paul Everac poate fi gustată ca act gratuit, este şi mai grav. Altfel, în afară de această dramă, „Lichidarea“, volumul mai cuprinde o „tragicomedie“ intitulată „Putzen“ (un tânăr bursier român din Germania, la teologie, face furori falice la maturele sale gazde religioase, se întâlneşte cu o româncă deja „ajunsă“, tentează iubirea, apoi se vrea asimilat în ordinea nemţească cu „putzen“ – totul şters, lustruit, curăţat – dar în cele din urmă este expulzat de „capetele rase“; o frumoasă metaforă a dezordinii vegetale, sudice, încercând să fertilizeze spiritul înţepenit în ordine al neamţului tradiţional, nordic; autorul putea foarte bine să dea şanse acestei încercări, dar preferinţa pentru finaluri bruşte şi întâmplări „rotunjite“ îi dictează să strice repede tot jocul), apoi „Gunoierul“, un act lascív, plin de obsesii sexuale şi politice, şi, în fine, o „comedioară de sezon“ intitulată „Portocale din Granada“. Această „comedioară“, piesa cea mai lungă, are o arhitectură a întâmplării ce duce la ruşinea generală a fiecărui personaj în parte şi a tuturor la un loc.

Dl. Paul Everac caută – s-ar zice – mahalaua şi o găseşte în tot ce înseamnă „centru“ (în jurul Pieţei Universităţii mai ales); este, însă, o problemă dacă în lumea mahalalei există destin, întâmplare semnificativă, acţiune rotundă etc. Dacă găsim acestea la Caragiale – e semn, unde le găsim, că maestrul depăşeşte zgura socială. Coana Joiţica e un caracter, totuşi, acoperit doar întâmplător de frunzişul lumii de margine. Destin la mahala – iată ceea ce dl. Paul Everac crede că există. Dânsul construieşte, în acest sens, acţiuni semnificative cu personaje–măşti. Ori, fără personaje. Oricare dintre aceste patru piese de teatru se poate juca din umbră, de după cortină, din „off“: nu simţi nevoia să vezi chip uman în atâta noroi, în prea multul excesului care, ca exces, ca „hybris“, vrea să se exprime în indivizi reprezentativi.

În fine, un experiment – de tranziţie, desigur, tranzitoriu iar nu tranzitiv.

N. GEORGESCU

Legende româneşti în Brazilia

Românii, câţi se află răspândiţi prin diferite colţuri ale lumii, pot constitui obiectul unor interesante şi greu epuizabile teorii despre exil, emigraţie, dezrădăcinare, adaptare sau asimilare. Evident, nici una dintre aceste posibile teorii n-ar putea evita o întrebare deseori pusă, rareori compensată cu un răspuns mulţumitor: cât din spiritualitatea de origine se mai păstrează în sufletele românilor trăitori pe alte meridiane?

În cazul Iuliei Carâp, româncă stabilită cu multă vreme în urmă în Brazilia, răspunsul are, cu certitudine, o surprinzător de mare încărcătură pozitivă. „Iulia Carâp e o scriitoare a cărei maturitate intelectuală s-a întors către spiritul ţării sale natale, răsfrângându-se asupra ţării adoptive, amândouă întrepătrunse în adâncimile interiorităţii sale. Stabilită în Brazilia, acum mai bine de patruzeci de ani, România sa este prezentă în fiecare colţ al ţării noastre, armonizând tradiţii şi lupte comune.“ Sunt cuvintele unei prezentări pe cât de generoase pe atât de sincere cu care Angelo Longo deschide ultima carte datorată de editorialistica braziliană Iuliei Carâp: *Lendas e contos romenos* (Legende şi povestiri româneşti).

Volumul, „turnat“ într-o formă grafică admirabilă şi pe deplin meritată de conţinut, cuprinde un număr de şapte poveşti şi legende româneşti, unele dintre ele foarte cunoscute la noi (ex. *Prâslea cel voinic şi merele de aur*), altele cu o mică frecvenţă a actualizării (*Ţapul babei*, de pildă). Oricare ar fi răspândirea şi gradul lor de reprezentativitate, cele şapte povestiri evidenţiază câteva dintre calităţile cu care demersurile culturale ale Iuliei Carâp impresionează în mod deosebit. E vorba, în primul rând, de dimensiunea românească, atât de bine conservată în spiritul scriitoarei, autoare, printre altele, şi a unei *Antologii de lirică românească* (recenzată, sub aceeaşi semnătură, într-unul dintre numerele trecute ale *Literatorului*). Apoi, un neobosit devotament faţă de spaţiul cultural românesc care, graţie acţiunii generoase a scriitoarei, rezonează în îndepărtata lume sud–americană. Nu în ultimul rând, Iulia Carâp vădeşte ample disponibilităţi de înţelegere şi de transpunere a naraţiunii româneşti populare, într-o limbă portugheză care echivalează cu maximă fidelitate natura, cadenţele şi chiar sintagmatica limbii române. O confirmă acelaşi Angelo Longo, din a cărui prezentare mi se pare mai potrivit să citez din nou, în loc de orice încheiere: Iulia Carâp „a făcut posibile aceste povestiri, prelungind spre copiii din Brazilia lumea de vise a copiilor români. Această cărticică zugrăveşte extraordinara fiinţă umană care este Iulia Carâp. Pentru ea, aplauzele noastre respectuoase şi pline de căldură.“

Andrei GRIGOR

Literatorul

Anul II Nr. 16-17 24 apr. 1992 32 de pagini 16 lei

Redactor şef MARIN SORESCU

În Vinerea Patimilor

Teatrul seminar - de Petre Ţuţea

TRADIŢII PASCALE

Nicolae Mărgineanu - o mărturie zguduitoare

Radu Gyr - poeme din temniţă

Proză de Paul Everac

Mai semnează: Ov. S. Crohmălniceanu, Marin Sorescu, Eugen Simion, Petre Sălcudeanu, Teodor Vârgolici, Valeriu Cristea, Gheorghe Tomozei

Lectura – de la Est la Vest

O culegere de studii şi articole, editată sub auspiciile Centrului Cultural „Geroges Pompidou“ din Paris, în colecţia „Studii şi cercetări“ (cu o mai veche existenţă: între 1986 – 1992, peste zece volume pe teme similare despre conceptele moderne de bibliotecă şi răspândirea lecturii), ne oferă surpriza ca, printre cele şapte lucrări ale tablei de materii să se numere şi cea privind *Cartea şi lectura în România de astăzi*, contribuţia sociologului Constantin Schifirneţ, actualul director al Direcţiei bibliotecilor din Ministerul Culturii.[x]

Înainte de a releva punctele de vedere principale ale excursului compatriotului nostru (scris în română, transmis în engleză şi, ulterior, redat în franceză!), menţionăm că antologia cuprinde o selecţie din lucrările prezentate la Seminarul *Lectura, în context european* din cadrul Mesei Rotunde *Dezbateri privind lectura*, care a avut loc, în zilele de 11–12 mai 1992, la Paris, din iniţiativa Federaţiei Internaţionale a Asociaţiei Bibliotecarilor (International Federation of Library Asociation), pornind de la întrebarea–temă: „Ce se mai citeşte, astăzi, în Europa?“ Răspunsul din Est a sosit de la specialişti dn Finlanda, Rusia, România şi Ungaria, iar din Vest, din Franţa, Germania, Italia şi Spania, fiind pretutindeni remarcat, în genere, acelaşi: numărul cititorilor de „lecturi tradiţionale“ este în scădere, indiferent de ce parte a Europei ne-am situa, cu menţiunea expresă că, în ţările din Vest, cititorul clasic este înlocuit de o nouă generaţie de lectori, datorită apariţiei hipertextelor şi a documentaţiei electronice.

Cât priveşte în România, Constantin Schifirneţ a înlocuit în balanţa judecăţilor de valoare şi a aprecierilor predestinata barieră „23 august 1944“ cu „Revoluţia din decembrie 1989“, constatând (în şapte puncte) starea lecturii astfel: 1. eliminarea cenzurii sub toate formele şi absoluta libertate de expresie şi comunicare (deşi, noi credem că la fel de draconică este şi cenzura economică!); 2. independenţa editurilor privatizate faţă de Stat; 3. apariţia unui alt câmp cultural, în curs de conturare de profil propriu şi inconfundabil; 4. caracterul aleatoriu al producţiei editoriale faţă de cea hipercentralizată; 5. apariţia de lucrări pe teme interzise de trecutul regim; 6. interesul suscitat de presă în detrimentul cărţii; 7. frecventarea bibliotecilor, dată fiind creşterea preţurilor la carte.

Cum în aceiaşi termeni şi cu aceiaşi parametri şi-au alcătuit comunicările participanţii la seminar din Rusia şi Ungaria, dar şi din celelalte ţări (Italia, Franţa), datele problemelor erau altele doar vectorial.

Interesant ni s-a părut punctul de vedere al cercetătorului finlandez Pertti Vakkari (Département *Bibliothèque et information scientifique*. Université de Tampere), în *Les livres, la lecture et les Bibliothèques dans l'érudition allemande au XVIIIe siècle*, care a dezvoltat dihotomia enciclopedism/polymatism (*polus* gr. „mult“; *mathein* gr. „cunoaştere“), pornind de la idealul aristotelian de a stăpâni lumea prin cunoaştere, susţinând faptul că, în comparaţie cu enciclopedismul (fundamentat în Europa în secolele 17–18), care impunea coerenţă internă sau totală a ştiinţelor, polimatismul se compune dintr-o serie de compilaţii şi glosări de cunoştinţe comprimate, care conduc, în final, la superficialitate.

Culegerea de articole şi studii oferă, prin structura eteroclită, o imagine globală asupra necesităţii de lectură a omului contemporan, subliniată cu aplomb, în prefaţă, de Martine Poulain, redactorul şef al *Buletinului Bibliotecii Franţei* şi, totodată, preşedinte al Mesei Rotunde din mai 1992, o redutabilă specialistă în biblioteconomie.

Mircea COLOŞENCO

[x] Regards européens. *La lecture d'est en ouest*. Etudes Georges Pompidou. Préface de Martine Poulain. Bibliothéque publique d'information, Paris, 1992/.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

M. Eminescu şi imineii de Braşov

În dicţionarele, mai vechi sau mai noi, ale limbii române, la termenul *iminei* se indică două semnificaţii: 1. pantof de marochin, de modă turcească, purtaţi în trecut de boieri şi 2. încălţăminte grosolană de iuft, cu vârful ascuţit, purtată de ţărani. Ce legătură este între aceşti iminei şi M. Eminescu? Pentru a răspunde la această întrebare, este necesar să ne referim la publicaţia umoristică ieşeană intitulată „Darabana“, apărută din noiembrie 1874 până la 27 aprilie 1875. Era o revistă de nuanţă politică liberală, care, în tonalităţi satirico–umoristice, îşi îndrepta atacurile de toate „calibrele“ împotriva partidului conservator de guvernământ şi, mai ales, împotriva junimiştilor ieşeni, precum şi a reprezentanţilor lor în guvern – Titu Maiorescu şi P.P. Carp. Pe frontispiciul său „Darabana“ avea imaginea unui toboşar caricatural. Apărea o dată pe săptămână şi publica versuri şi proze (cu mai mult sau mai puţin har umoristic), precum şi diferite caricaturi cu percuţie politică de moment. Pretindea – pe prima pagină – că: „Bate oricând, este marfă de vânzare“, şi că se orientează după următorul dicton: „Să batem tare, doar se vor deştepta!“

Folosind şabloanele umoristice practicate, pe atunci, de publicaţiile bucureştene, „Darabana“ (în cele 4 pagini ale sale, format 32/24) caută şi ea rizibilul, în primul rând, în transcrierea denaturată sau schimonosită a titulaturii unor publicaţii sau a unor nume proprii. De pildă, deoarece ziarul junimist „Curierul de Iaşi“ avea subtitlul „Foaea publicaţiunilor oficiale din resortul Curţii Apelative din Iaşi“ – „Darabana“ îşi afişează pe frontispiciu, subtitlul: „Foaia licitaţiunilor oficiale“. Revista „Convorbiri literare“ este denumită „Lehăiturile literare“! Iacob Negruzzi este „botezat“ – Iacob Negruzzov, iar Titu Maiorescu: Titu Muerescu!

Atacurile răutăcioase din „Darabana“ împotriva junimiştilor ieşeni vizează sectoare diverse ale „Societăţii Junimea“: „Ei argumentează că viaţa literară a românului începe de la ei – că cei mai mulţi din poeţii şi istoricii ţării, dacă nu s-au născut morţi, au murit încă pe când erau de ţâţă... Toată „Junimea“ nu ştiu dacă trece peste 20 de membri; aceea ce e de observat e că afară de doi, trei, ceilalţi sunt proaspeţi veniţi din Universităţile germane, tot tineri dintre acei care au pretenţia de a profesa doctrine filosofice care nu le ştiu şi a practica virtuţi care nu le au“. (Ceea ce era, cu totul inexact – I.Cr.). În privinţa organizării „Junimei“ se arată: „T.L. Maiorescu, celebrul profesor de morală (aluzie maliţioasă referitoare la procesul intentat, în 1865, lui Titu Maiorescu – I.Cr.) este capul Societăţii, fiindcă el are cel mai mare maerit de a nu şti niciodată ce vrea, şi a se contrazice de câte ori vorbeşte... Maiorescu este considerat ca oracol; şi fiindcă el a spus tuturora din „Junimea“ că afară de ei nimeni nu ştie a ţine condeiul în mână, apoi, acum, oricine ar îndrăzni de a scrie ceva fără voia lor este un profan, şi tot ce a scris nu înseamnă nimic.“ Apoi, se aminteşte cu ironie de banchetele „junimei“: „Au obiceiuri ciudate! În tot anul fac câte un banchet, unde fiecare membru este obligat să-şi arate tot spiritul, ca să i se cunoască meritele. Închipuiţi-vă că la banchetul din urmă, cel mai de spirit dintre toţi, a ieşit „holteiul Naum“, care a fost şi proclamat, în unanimitate, primul poet! Cum vine primăvara, junimiştii încep să ţină conferinţe, prelecţiuni publice. De la aceste reprezentaţii, unde fiecare, pe rând, vine să fie admirat de ceilalţi, derivă numele: «Societate de admiraţie mutuală»!“

Utilizându-se, ca formă de prezentare comică, un aşa-zis „Glosar de cuvinte politice destinate la completarea dicţionarului Academiei“, la cuvântul „Bere“ (cu precizarea că era, „lichid dinastic“, ca aluzie la domnitorul german!), „Darabana“ îşi bate joc de pretinsele chefuri deslănţuite ale junimiştilor la „Borta Rece“, spre a se inspira, pentru creaţiile lor, în conformitate cu teoriile estetice maioresciene vulgarizate: „Bere – lichid dinastic care se obişnuieşte de către membrii „Junimei“ pentru a le procura materialul sensibil al inspiraţiunei lor poetice sectorul zeilor la «Borta Rece»“! Despre „Convorbiri literare“, se scrie cu inamiciţie şi voită ocolire a realităţii, că ar fi fost: „o cronică de ignoranţă, de jezuitism, de zavistie şi monument de pretenţii nebuneşti!“ Iar la ziarul „Curierul de Iaşi“ (patronat de junimişti), cei care ştiu: „bine a mânui condeiul sunt Vârgolici şi Naum“. Această informare e bine a fi reţinută. Ţinându-se seama, că, în anul 1874, „Curierul de Iaşi“ publica, în primul rând, articolele lui Şt. Vârgolici şi ale lui Anton Naum, credem că e lipsit de sens, ca atare, să se caute, pentru această etapă de apariţie a publicaţiei amintite, articole scrise de M. Eminescu, aşa precum s-a tot încercat! Revista „Darabana“ ia în derâdere şi cunoscutele „Prelecţiuni populare“, organizate anual de „Junimea“, despre care scrie: „Societatea cărturară de admiraţiune mutuală are onoarea a aduce la cunoştinţa onoratului public ieşean că, cu începere de la 8 decembrie viitor, se vor ţine de către marii enciclopedici următoarele prelegeri populare“ (An.I, nr. 3 din 1 dec. 1874). Şi, apoi sunt înşiraţi unii din principalii membrii ai „Junimei“: Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi, Anton Naum, V. Pogor, Al. Lambrior – cu indicaţia unor titluri caraghioase de prelegeri populare! Astfel, Titu Maiorescu urma să ţină chipurile o conferinţă „Despre filosofia saltimbancilor şi despre nervozitate în materie de amor“; Vasile Pogor urma să conferenţieze despre: „O ochire retrospectivă asupra tuturor gogomăniilor politice şi literare ale „Junimei“; Anton Naum: „Despre holtei sau chişcă-mă Frăsină“ etc. Surprinzător este însă faptul că, deşi M. Eminescu va ţine, abia în martie 1876, o expunere în cadrul „Prelecţiunilor populare“, ale „Junimei“ ieşene, „Darabana“, la 1 dec. 1874, îi include pe poetul recent venit la Iaşi, în rândurile „marilor maeştri enciclopedici“ ai „Junimei“, urmând să ţină şi el o conferinţă! Aici apare, pentru prima dată, numele lui M. Eminescu în paginile revistei „Darabana“! I se atribuie poetului o prelegere cu un titlu cam „ciudat“: „Despre soliditatea imineilor de Braşov“! Deoarece toate presupusele titluri de prelecţiuni populare sunt legate, abuziv, de persoana menţionată a ţine conferinţa (de pildă, termenul „gogoman“ este preluat din limbajul curent al lui V. Pogor!) – se pune, ca atare întrebarea: ce l-a făcut, oare, pe redactorul „Darabanei“ să împerecheze numele lui M. Eminescu cu imineii de Braşov? Ipotetic am putea formula două răspunsuri: 1) Se sugerează, pe această cale, că M. Eminescu, venit nu de mult la Iaşi, purta nişte pantofi galbeni (iminei) cumpăraţi la Braşov, achiziţionaţi cam de multă vreme şi, de aceea, erau – cam uzaţi de îndelungata folosinţă. Ipoteza aceasta pare totuşi, în multe privinţe, destul de neverosimilă. Şi aceasta, deoarece, dacă utilizarea cuvântului de origine turcească iminei, în loc de pantofi, poate fi luată ca o aluzie maliţioasă în legătură cu numele poetului, implicarea Braşovului în relaţia cu imineii amintiţi pare fără nici o noimă, deoarece poetul venise la Iaşi nu de la Braşov, ci de la... Berlin!... 2) Ion Roşu, în volumul „Legendă şi adevăr în biografia lui M. Eminescu“, Ed. „Cartea românească“, 1989, p.111, susţine că, între prezumtivii strămoşi ai poetului ar fi fost şi un transilvănean cu numele Sivan Imminovitz, de meserie: „papucar“ sau „iminigiu“... fără însă ca meseria respectivă să fi contribuit în vreun fel la geneza patronimului Iminovici. Nu cumva totuşi redactorul „Darabanei“ aflase, întâmplător, că poetul venit la Iaşi ar fi declarat cuiva că numele său Eminovici îşi are ascendenţa la strămoşul său din Braşov, care făcea iminei de calitate, adică solizi. În lumina acestei supoziţii – care ne pare mai plauzibilă – credem că eminescologii ar trebui să întreprindă unele cercetări mai temeinice la Braşov şi în regiunea respectivă pentru a lămuri această problemă în mod documentat şi cu certitudine!

Literatorul
Revistă fondată la 1880 de Alexandru Macedonski
Anul II Nr. 1(18) 10 ian. 1992 16 pagini 9 lei
Redactor-şef: MARIN SORESCU

ANOTIMPUL EMINESCU

Născut din dorul arborilor, din chemări de izvoare, din deschiderea lunii în flori de nufăr, din boarea de aur magic a Moldovei, Eminescu e numele unei ţări şi-al unui neam. A dat limbii române fiinţă şi destin de nemurire, înnobilând-o cu lumină de geniu, cu trestii pline de cântec, cu vis fericit, cu dezmierdări de aprilie, cu mare sub fereastră. Noi sîntem patină clădită pe cuvintele lui, şi fiecare cuvînt al lui e o vatră de jăratec, lîngă care se-ngînă poveşti şi doine, ghicitori, crezuri. Eminescu este fulgerul rotund al României trecînd prin glasul vechilor păduri, e partea cea mai înaltă a istoriei. Cu el începe şi urcă munţii lumii credinţă noastră în pămîntul ce-l iubim. El a sădit eternitatea cu tei şi cu plopi, cu seri încărcate de linişte lungă, ne-a împodobit dragostea cu şoapte ce fac stelele să coboare vrăjite pînă în dreptul tîmplelor şi ne-a schimbat gîndurile în păsări care beau lună şi se leagănă mereu numai în pînza de apă vie.

Ziua naşterii lui Eminescu nu-şi va usca niciodată clipele, iar frunzele ei vor suna în răsăritul tuturor generaţiilor, vestind că din noianul uitării se desprinde mereu un zeu, încins cu o haină de umbre şi raze ca să ne colinde sufletul cu primăveri şi cu taine.

Noaptea stingerii lui nu se va întîmpla nici în crăpatul stelelor...

Iar ziua naşterii lui, întîmplată sub mirifice adpezi, va fi mereu ca o legănare de doruri în păduri de brad.

Fănuş NEAGU

Gheorghe ADOC: EMINESCU

EMINESCU – Efigii medalistice (Gheorghe Tomozei) • Dimensiuni faustiene (Z. Cărlugea) • Semnificaţia numelor proprii eminesciene (Al. Piru) • Avatarurile unei ediţii faraonice (interviu cu D. Vatamaniuc) – EMINESCU
Inedit – Grigore Moisil, N. Steinhardt – Inedit
• Proză de Ileana Vulpescu şi Ismail Kadare (Albania)
• San Juan de la Cruz – Prin iubire şi sfinţenie (poeme)
• Mai semnează Marin Sorescu, Eugen Simion, Ion Băieşu
• Galeriile „Literatorul“: Gheorghe Adoc, Sabin Bălaşa, Horia Bernea, Ştefan Câlţia, Marius Cilievici, Ion Gheorghiu, Sorin Ilfoveanu, Constantin Piliuţă, Ion Popescu-Negreni, Elena Urdăreanu-Herţa

De M. Eminescu se aminteşte, de asemenea, şi într-un anunţ publicat în „Darabana“, care informa cititorii că, în curând, la Teatrul din Iaşi, se va da un grandios spectacol, executanţii fiind membri ai «Junimei»“. În program, se indica: „Tumbele graţioase şi salturile pe Olimp“ de dl. Iacob Negruzzov. „Intrarea comică a marilor clovni din „Junimea“: Vârgolici, Slavicescu (adică: I. Slavici – I.Cr.) şi Paicovici. Apoi „Darabana“ anunţă că, în continuarea spectacolului de mai sus, va urma un cadril executat de redactorii „Lehăilăturilor literare“: Iacob Negruzzov, Paicovici, Butnărilă şi Eminovici“ (de astă dată, redactorul „Darabanei“ îl numeşte pe poet Emonovici, nu Eminescu! – I.Cr.), arătându-se că aceştia vor fi îmbrăcaţi: „în costumul lui Junon, Venus, Diana şi Minerva“ (An.I, nr.4, din 8 dec. 1874).

Rezervându-i lui M. Eminescu masca „Minervei“, „Darabana“ ne sugera că poetul avea multă înţelepciune, precum, antica zeiţă a mitologiei latine!

Se ştie că singura poezie, publicată de M. Eminescu în „Convorbiri literare“ în 1874, a fost „Împărat şi proletar“, care, apărută la 1 decembrie 1874, a stârnit, pe dată, numeroase ostilităţi în rândurile unor publicişti mai ales bucureşteni. Revista umoristică „Darabana“ (An.I, nr. 4, de duminică 8 decembrie 1874) este, însă, prima publicaţie, care citează poezia „Împărat şi proletar“, la numai câteva zile după apariţia ei în „Convorbiri literare“ şi aceasta în următorul dialog:

„—Ai citit poezia „Împărat şi proletar“ din „Convorbiri literare“?

— Am citit!

— Cum ţi s-a părut?

— O adevărată baricadă de pe care dl. I. Negruţi predică *Internaţionala*, împreună cu amicul său Eminescu care aruncă petrol!

— N-ai înţeles-o... După mine este cea mai clasică parodie a „Junimei“, care astăzi pretinde a deveni partidul ordinei.“

Dialogul reprodus mai sus, cu accente politice antijunimiste, nu e, propriu–zis un atac împotriva poetului, care, chipurile, ar fi făcut o parodie „clasică“ despre „Junimea“ adică, în prima parte a poeziei e amintită „Junimea“ cu acţiunile sale aşa-zis revoluţionare, iar, în partea a doua, devenirea ei politică ulterioară ca partid al ordinei! În intenţia redactorilor „Darabanei“ e vorba deci de un atac satiric împotriva politicii junimiste de pe atunci.

În restul materialelor publicate în celelalte numere din „Darabana“ – aflate la Biblioteca Academiei Române – numele lui M. Eminescu nu mai apare nicăieri! Nu ştim, în prezent, cine a scris şi editat „Darabana“, această revistă umoristică ieşeană!

I. CREMER

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Gheorghe PITUȚ

(DE CÂND MĂ TEM ȘI EU DE MOARTE)

De când mă tem și eu de moarte
nu mai știu altceva nimic
aș alunga-o dar nu zic
să vină cât mai de departe

Căci moartea nu-i decât o carte
la care scriu și mă dedic
ca unui lan un simplu spic
să am din viața ei o parte

Și să mă-nfățișez apoi
mult mai frumos ca-n timpul vieții
cum n-au să știe–analfabeții
care ne-au chinuit pe noi
pân-au înnebunit poeții
mergând de mână câte doi.

DOAR C–O PRIVIRE

Un dor nemăsurat de pace
face trecutul tot o gură
din care moartea se îndură
cuvântu-n faguri a-l preface;

eroii nu mai au măsură
căci arbori sunt cu flori și ace
în codrii timpului vorace
ca sfincșii din gândire pură.

Răbdarea-i vie-n monumente
când graba noastră le nimbează
doar c-o privire sau o frază
din fulgerele imanente
ale na'urii ce-i serbează,
căci morții mari sunt continente.

SPITAL

Copiii dorm și tu-i veghezi
pe gheață galopeaz-un cal
însă bolnavii la spital
văd flori cât mieii și livezi

Pe malul unei lungi amiezi
tot așteptam un epocal
medicament divin în val
care te-ar face iar să crezi

că vom trăi mai liniștiți
ca mierea-n stup, ca bobu-n spic
iar mâine poate-o să gândiți
că sunt vioi, că n-am nimic
și că la-ndemnul unor sfinți
din moarte iar să mă ridic.

(SĂ FI FOST OARE)

Să fi fost oare inspirat
când am văzut ce drum și sens
are pământul cel imens
încât duios l-am sărutat

ca pe un adormit băiat –
copilul meu cel mai intens,
trăind pe mii și mii de benzi
de lasere și suspendat.

Iar seara m-am abandonat
sânului său enorm patern
fără s-aud nici un oftat
al lumii, numai cum aștern
vânturi din stele praf curat
pe ochiu-i de-animal etern.

Jurnalul unei ființe greu de mulțumit (II)

Problemele metafizice, deși puse adesea, o *plictisesc*, preferând, la o adică, să „se refugieze în tâmpenie" (29 august 1937). *Realitatea* îi inspiră un profund dezgust ce nu întârzie să devină silă de sine: „Nu suntem decât niște cârpe murdare, muiate în suferință și luciditate" (3 noiembrie 1937). Pentru cantitatea de stupiditate conținută, viața „merită ironie, dar pentru toată suferința ce-o învăluie se cuvine și puțină milă" (21 septembrie 1937). Jeni Maria își trăiește ratarea, mediocritatea cu o fervoare ce ne convinge că nu este vorba de simple figuri de stil. Or, la asemenea tensiune, viața arde complet și se sustrage mizeriei cotidiene și ratării. Șansa jurnalului, unicul *rest* al acestei arderi a stat în condiția absolutei sale intimități. Deși la început pare să scrie „pentru cineva", cu vremea refuză orice formă de publicitate: „Ar fi o dezgolire". (30 iunie 1945). Dar ideea distrugerii jurnalului, care-i dă mereu ocol, este la fel de intolerabilă. N-ar fi însemnat, ca și gândul sinuciderii, lăsat în seama destinului necruțător, o lașitate în plus? Un citat dintr-un roman englezesc, al cărui titlu nu ni se dă, circumscrie exact această stare de spirit: „Nu eram disperat, ci eram lipsit de speranță" (24 iunie 1938). Un an mai târziu, când își scutură puțin spleenul, își dă seama că-i rămâne „mult mai puțin timp pentru suferință". Numai că, își completează imediat gândul, „mai sunt și altele decât lenea de scuturat" (23 noiembrie 1938). În consecință, aproape că este pe cale de a se îndrăgosti (23 decembrie 1938), iar în prima clipă a Anului Nou își cere dragoste. Este apoi din nou pradă spleenului, mai acaparator se pare decât pasiunea, și nu-i de mirare că isprăvește repede „și cu povestea asta" (12 ianuarie 1939). Rezoluția jurnalului nu se lasă așteptată: „Mi-am dat seama că nu voi reuși niciodată să iubesc tocmai pentru că iubirea mea e incompatibilă cu orice realitate. Vin cu un anumit elan care însă imediat ce se ciocnește de oarecare imperfecțiune se stinge. Nu pot rezista și dragostea moare în mine făcând loc dezgustului" (16 ianuarie 1939). Acest dezgust inexplicabil îi va da multă bătaie de cap și abia la 30 de ani, când de obicei se consumă ultimele frenezii, va duce o iubire până la capăt, dacă, desigur, experiența sexuală poate fi considerată un asemenea capăt. Pe 7 februarie 1942 își diagnosticheaza un deficit pasional: „Unele femei nu se îndrăgostesc de un bărbat, ci se îndrăgostesc de dragoste. Primul bărbat care întinde mâna servește drept pretext pentru canalizarea pasiunii care le frământă (ca să zic așa) «abstract». Din cauza asta nu pot eu probabil să mă îndrăgostesc de oricine întinde mâna. N-am în mine o pasiune atât de grozavă care să ceară atât de imperios să fie «canalizată» încât, pierzând orice luciditate, să iau un măgar drept Adonis. Și din păcate toți bărbații din jurul nostru sunt mai mult sau mai puțin niște măgari". Trebuie să recunosc că-mi vine greu să mă dezobișnuiesc de gândul că misoginismul este o atitudine specific masculină... În sfârșit, în 1946, mai precis pe 11 martie, vine și clipa oarbă și la fel de teribilă: „Îl vreau, dar îl vreau numai fizic. Mint. Mint fără rușine. Îl vreau așa cum îl visez: la picioarele mele. Întreg, adânc, simplu, sobru, cald, melancolic și însingurat..." După două luni de tatonări pe care le bănuim accerbe – între timp jurnalul devenise brusc discret –, Jeni Maria se hotărăște să treacă pragul: „Pentru prima dată în viață am dus la capăt o legătură sexuală" (2 mai 1946). Este, bineînțeles, dezamăgită: „Este cert însă că, orice s-ar întâmpla, elanul meu e tăiat". Vinovat este ca totdeauna celălalt: „Să ratez și asta în viață numai pentru că omul din fața mea e un omuleț. E un omuleț tare lipsit de dimensiuni, plin de orgoliu mic, de demnități mici, de dorința de-a fi interesant". O ființă poate la fel de greu de mulțumit, semănând un pic cu Jeni Maria, și redus pentru totdeauna la numele mic: „Alexandru stă în mine ca un mort de aseară. Mi-e silă că o scriu, dar asta e. A murit ieri după amiază, dar hoitul e încă acolo" (4 mai 1946). Ca orice mort care se respectă, Alexandru va reveni în jurnal, poate doar pentru că Jeni Maria are atâtea să-i spună. În primul rând, c-a fost un *ăla*: „N-a avut adâncime și sensibilitate suficientă să vadă ce lucru excepțional i-a scos viața și întâmplarea în cale. Pentru că o fată ca mine *este* un lucru excepțional". În aceeași zi de 17 mai 1946 își regretă lunga și inutila așteptare: „Aștepți până la 29 de ani un *om*. Îl aștepți fără nici un fel de pretenții, necerând de la altcineva decât să fie om și să te ia în brațe. Și după atâta amar de vreme..." Altă femeie în aceeași situație și chiar mult mai tânără ar fi regretat că n-a făcut-o mai devreme, nu că s-a lăsat păcălită. Dar Jeni Maria nu era altă femeie! Anii de întârziere își spun cuvântul: „Îl iubesc ca o tâmpită. Mutra lui de motan grav și vioi nu-mi dispare din ochi" (23 mai 1946). Patima este cu atât mai insuportabilă cu cât este mai intens biciuită: „Acum în sfârșit nu mai e nici un mister în acest personaj. E, limpede, destul de minor, oarecare. N-are nici un talent la nimic, o inteligență de suprafață, o obrăznicie impresionantă până la un punct și care face multora impresie, e totul o ambiție și un arivism, fals și construit în totul" (5 iunie 1946). Poate pentru că în orice love story „trebuie doi ca să se desăvârșească" (21 iunie 1946) – pe ea însăși Jeni Maria nu se pune la socoteală –, flirtează puțin cu un alt bărbat, redus de data asta la inițiala: S. Încă un rateu! Pe 1 iulie 1946, contabilizându-și târzia experiență, constată c-a făcut dragoste „numai de trei ori în două luni", și că bărbatul nu pare „deloc grăbit". Aproape îi vine să creadă că poate fi vorba de impotență sau misoginie. „Trebuie să adoptăm și noi soluții masculine", conchide pe 17 septembrie 1946, ca într-un moment ulterior de bilanț să pună o rezoluție și mai precisă: „prostul gust e bizar" (16 ianuarie 1947). Și fiecare bilanț costă: „Îmi dau seama limpede că rămân pe paie și-mi va fi greu". Apare și un terț, căruia, înainte de a fi exclus, i se refuză chiar și inițialele. Sper ca Jeni Maria să mă ierte că mă uit pe gaura cheii-n jurnal și fac semn din loc în loc, precum în dreptul apostilei finale: „E mai sucit decât mine pentru că eu, cel puțin în cotidian, reacționez normal. Eu sunt sucită numai în dragoste și metafizică. El e și când își leagă șireturile la pantofi" (22 august 1947). N-aș mai adăuga decât că sfârșitul încoronează „jurnalul unei ființe greu de mulțumit" cu un roman erotic tulburător, ba chiar molipsitor, dacă-l citim, cum se cuvine, fără măsuri de precauție fals estetică.

Între timp, Jeni Acterian traduseșe „Caligula": „A mers repede. Camus mă plagiază într-un mod dezgustător. Din cauza asta a mers repede probabil. Am spus de atâția ani lucrurile astea încât nu-mi trebuie nici un efort să le scot pe hârtie. Astfel stând lucrurile mi-e foarte natural să spun că piesa e genială. Asta cu ironie. Și fără ironie tot genială este. Asta spusă cu tristețe." (26 noiembrie 1948). La celălalt pol, în limbul celor cu care n-are afinități, se află Lamartine: „Nimic spontan și natural. E pretențios, elegant și pudrat. Este prea frumos pentru a fi adevărat, prea studiat, prea moral. E scris pentru glorie și pentru satisfacerea vanității. Și asta se vede" (15 ianuarie 1935). Urmează „Contemplațiunile" lui Victor Hugo: „Nu le pot suferi. Mă enervează. E de o fatuitate jenantă" (5 august 1935). Cum stilul poetic nu-i place decât în poezie, își caută și-i găsește nod în papură chiar și lui Proust, altminteri, adorat: „Stilul lui Proust e prea căutat, prea lucrat. Fraza e prea armonioasă, muzicală. Într-un cuvânt, aduce puțin prea evident cu literatura" (5 iulie 1936). Este într-adevăr greu de mulțumit Jeni Acterian. Pe Jules Renard îl săpunește de-a binelea, supărată pe-o *cugetare* cam în doi peri: „La ce bun atâta știință pentru un creier de femeie! Poți să zvârli oceanul sau un pahar de apă, pe gaura unui ac, nu poate nicicând să treacă mai mult de un strop de apă" (6 august 1936). Cât despre jurnalul lui Stendhal „un militar e tot un militar, chiar când are talent de romancier"(15 septembrie 1938).

Emil Cioran, care îi scrisese c-a atins „un grad de luciditate incompatibil la o fată și încă în România" este criticat pentru prima dată în viață și încă pe românește: „A face diferențe pe sex în ceea ce privește luciditatea este ilariant. Suntem toți de acord că nu cresc lucizii ca ciupercile în România, dar parcă altundeva cresc?" (24 ianuarie 1940). De altfel, Jeni Acterian nu este prea indulgentă cu contemporanii. De pildă, Noica: „Îmi este antipatic pentru că simt în el o ipocrizie cum rar am întâlnit la o creatură umană, la acest nivel. N-are nici un grăunte de sinceritate, nici măcar față de el însuși. Mă gândesc uneori că poate să fie patologic" (12 martie 1943). Sau Eliade: „Nu mă entuziasmează deloc acest băiat. Foarte simpatic și inteligent ca om, dar cărțile sale sunt destul de idioate" (25 iunie 1934). Să bănuim că Jeni Acterian nu suporta lipsa de diletantism din tinerețea acestor glorii pe cale de instituire? În schimb, cu Eugen Ionescu, autorul unui proaspăt și scandalos „Nu", este mai înțelegătoare: „Un tip al dracului de inteligent și pe deasupra cu vervă și tupeu. Când a venit ultima oară pe la noi, era încântat de cartea sa. Pentru prima dată văd un om care crede în inteligența sa și în talentul său fără să fie un înfumurat. Teribil de simpatic și o dată cu asta urât foc. O astfel de vervă că în scurt timp uiți de urâțenia lui, sau mai bine zis nu ți se pare deloc urât" (1 iunie 1934). Patru ani mai târziu îl va trata în alt registru: „A început să fie ridicul" (7 octombrie 1938), ba chiar îl scoate de acum încolo din jurnal.

Cu universitarii este și mai dură. La cursul lui Negulescu „înnebunește ascultând vocea hârâită și monotonă a mumiei" (18 noiembrie 1938). După două pagini din Pedagogia lui Antonescu: „sărit prin casă și afirmat că toți imbecilii trebuie excluși din Universități" (19 septembrie 1938), recomandare valabilă încă... La Rădulescu–Motru se plictisește copios, și-l privește de sus, oferindu-i acestuia prilejul de-a o trata boierește, cu superioară condescendență. Cum știm că tustrei au fost niște profesori admirabili și făcând abstracție de asistenții lor, „niște sfertodocți cu lecturi neasimilate"*, precum bunăoară dl. S. cu care am prins-o ceva mai devreme în flagrant delict de flirt, Jeni Acterian, prin figura sa intelectuală, ne confirmă încă o dată că mama învățăturii este autodidaxia.

Cu două licențe obținute, în filosofie și în arta dramatică, Jeni Acterian va rata două cariere, prima din cauza celor patru ani de război, care-i întrerup brutal doctoratul, a doua datorită maladiei Hodkin, care o smulge de pe scenă în patru ani de chin, ca să se realizeze plenar, așa cum a vrut destinul, în paginile jurnalului, întrerupt și acesta brusc de o maladie probabil tipică jurnalelor intime, dar necunoscută nouă, pe 22 august 1947, după cinsprezece ani de frenezie a scrisului. Dacă nu cumva este soarta jurnalelor să rămână neterminate, precum Simfonia aceea de Beethoven, mi se pare a noua. Ca viața însăși de care și Jeni Maria s-a „împiedicat" o vreme „ca-ntr-o fustă", știind din vreme că n-o să dureze, după cum și acest epitaf scris la douăzeci de ani ne-o ilustrează : „Și iaca asta fuse Jeni A.: se născu, suferi, trăi, muri. N-a murit încă, dar n-are a face. Tot aia e. Și mă rog, Doamnelor și Domnilor, să nu credeți că a fost o viață prea bătută de soartă. Că o să ziceți, ce suferi tu în definitiv atât de mult? Ce ți s-a întâmplat așa grozav? Apoi ce să spun? Că zău nu mi s-a întâmplat nimic grozav. Doar atât că m-am născut. Încolo..."(25 decembrie 1936). Întârzierea de aproape o jumătate de veac cu care jurnalele celor doi Acterian, Jeni și Arșavir, văd lumina tiparului a lucrat în favoarea lor. Publicate la timp, „Jurnalul unei ființe greu de mulțumit" ca și „Jurnalul unui pseudofilosof" ar fi fost probabil uitate între operele mult mai ilustre ale contemporanilor, sau eventual amintite în apendice de către unii mai scrupuloși, la capitolul lucrurilor malițios–gratuite. Citite cu perspectiva de-acum, când fiecare operă constituită între timp își are locul său bine precizat în raft, jurnalele acestea aduc în literatura română un inconfundabil și necesar stil Acterian, un stil al ratării acceptate cu superioară detașare de fratele Arșavir, sau refuzate cu îndârjire de sora Jeni Maria. Fratele și sora noastră, a bieților glosatori – asta spusă cu ironie. Sau și cu tristețe. Nu înainte de a ne da seama cam cât din operele citite astăzi cu venerație pluteau în aerul epocii încă de pe atunci.

Nicolae DIACONU

*Jeni Acterian, *Jurnalul unei ființe greu de mulțumit*, București, Editura Humanitas, 1991

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Romul MUNTEANU

Revistele româneşti şi problemele culturii

Oricât de îndepărtate ar părea obiectivele presei româneşti din aceste ultime două secole din istoria neamului nostru, suntem convinşi că cine va cerceta nevoile constante pentru care aceasta a pledat mereu, nu va putea să nu observe eforturile unor publicaţii de-a se adapta cerinţelor unui public în plin proces de dezvoltare şi diversificare. Departe de noi gândul de-a întoarce presa românească actuală spre experienţe străvechi. Totuşi cine va avea răbdarea să caute revenirea periodică a unor dezbateri privitoare la cultură are şansa să descopere anumite programe constante din gazetele şi revistele noastre de odinioară.

Am observat, de pildă, că în cele mai multe periodice de la începutul secolului al XIX-lea şi, mai cu seamă în cele din Transilvania, accentul cădea pe *luminarea neamului* prin cărţi variate şi informaţii diverse, care să poată fi asimilate de cititorii din categorii sociale extrem de largi. În programul *Bibliotecii româneşti* (Buda, 1821), alcătuit de Zaharia Carcalechi, ne este dat să citim: „Toate neamurile cele luminate au aflat cum că a scrie cărţi, şi acelea a le împărtăşi oamenilor săi, e cea mai încuviinţată mijlocire de-a lumina noroadele, cu întâmplatele ale altora fapte, a le abate de la rău, şi a le aduce spre cele mai bune."

Cărţile, în mod special, cele de istoria lumii sau a provinciilor româneşti de odinioară, cărţile de religie, economie, cărţile despre agricultură şi neguţătorie, erau apreciate ca nişte cerinţe de prim ordin. La aceste scopuri se adăugau mereu altele, legate direct de interesele profesionale, politice sau culturale. Cine reciteşte astăzi programul alcătuit de I. Eliad(e) şi C.Moroiu cu prilejul lansării *Curierului românesc* (1929) poate detecta cu uşurinţă destinatarii cărora se adresau. Gazeta aceasta pentru „toată treapta de oameni", viza cu precădere *politicul*. După acesta urma *liniştitul literat* şi *filosof*, apoi *băgătorul de seamă neguţător*, iar în cele din urmă *asudătorul plugar*.

Puţine încă la număr, gazetele româneşti de odinioară aveau structura unor magazine cu informaţii eteroclite. Când *Curierul român* (sic!) din 1847 anunţa doar proiectul *Bibliotecii universale*, Eliade Rădulescu îşi detalia programul pe alte planuri, pilduitoare şi astăzi. Gazeta, scria el „Primeşte în coloanele sale orice articol, pe cât va ierta cenzura, şi primeşte şi însuşi în contra sa. Se pot adică totdeauna a se dezbate păreri, a se afla adevărul şi între oameni pentru dorinţa adevărului să se formeze şi mai strânse legături."

Ştafeta cultivării neamului circula prin toate provinciile româneşti de odinioară. Români prin „cuget şi simţire", cărturarii din Transilvania puneau accentul pe şcoli, cărţi, publicaţii şi „novele" din care să rezulte o corectă cultivare a limbii. Când a apărut *Gazeta de Transilvania* (1838), G.Bariţiu anunţa că urmăreşte *„lăţirea ştiinţelor şi a cunoştinţelor, împărtăşirea ideilor la toate plasele de oameni"*.

Şi pe măsură ce civilizaţia şi cultura românească au început să evolueze într-un ritm tot mai accelerat, şi obiectivele presei noastre literare reuşeau să se acorde cu marile idei ce traversau Europa în anii de debut ai romantismului.

În *Introducţia* sa la *Dacia literară* (1840) Kogălniceanu face un adevărat istoric al presei, pentru a ajunge la obiectivele timpului său: 1) „realizarea dorinţii ca românii să aibă o limbă şi o literatură pentru toţi; 2) compuneri originale care nu omoară duhul naţional.

Nu este în intenţia noastră să readucem în memoria cititorilor marile etape din istoria presei literare româneşti. Decupăm doar unele principii istorice din gândirea cărturarilor care au pus temeliile gazetelor noastre de odinioară şi au creat un crez naţional capabil să transforme revistele în adevărate vetre de cultură. Să nu uităm că şi altădată revistele dispăreau după câteva numere, erau interzise de cenzură, dar apăreau altele, care duceau mai departe aceleaşi convingeri. De la Maiorescu la E. Lovinescu s-a menţinut o anumită linie de comportament în cultură, aşa cum o altă direcţie ducea de la Eminescu până la N. Iorga etc. Confruntarea cu dificultăţile vremurilor nu i-a adus niciodată nici pe scriitori nici pe critici într-o stare de paralizie sau de lamentare generală.

În primul număr din *Convorbiri literare* regăsim un tablou de epocă ce ne aduce aminte de starea de descumpănire şi confuzie din vremurile noastre. „În mijlocul agitaţiilor politice de care fură cuprinse toate spiritele în România, mişcarea literară, susţinută înainte cu mult succes de foile literare atât de cunoscute şi preţuite de toată societatea, a încetat cu totul. Când vorbesc pasiunile politice, arta şi ştiinţa îşi ascund producerile lor liniştite. Acum, însă, când în România liberă politica a luat o cale mai statornică şi spiritele sperează într-un viitor mai regulat, să observă natural reînceperea ocupaţiunilor literare".

Şi dacă vorbim de tinereţea celor care conduc astăzi diferite reviste literare sau instituţii de cultură, experienţele mai vechi demonstrează că vârsta nu este o scuză, ci mai degrabă un avantaj. Să ne aducem aminte câţi ani avea M.Kogălniceanu, T.Maiorescu şi N.Iorga când au devenit profesori la universitate sau când au preluat conducerea unor reviste, cenacluri, ori alte instituţii de anvergură naţională. Nici viaţa lor de oameni politici, şi *directori de conştiinţă* nu a fost uşoară, fiindcă adversari politici sau literari dispuşi să-i lovească cu argumente mârşave, au existat întotdeauna. Şi dacă ne întoarcem iarăşi în actualitate, putem spune că pauperitatea unor programe literare de astăzi, incapabile să polarizeze tinerii în jurul unor reviste este descurajantă, dar nu veşnică.

Să ne reamintim ce spusese E. Lovinescu, când a pus bazele revistei *Sburătorul*. Era în anul 1919. E. Lovinescu s-a simţit obligat să precizeze că „Programul va ieşi din talentul celor ce vor publica în *Sburătorul*: meritul unei reuşite stă în limitele scrisului colaboratorilor."

E.Lovinescu ştia, aşa cum trebuie să se convingă şi contemporanii noştri, că succesele unei reviste literare, chiar şi atunci când era susţinută de un cenaclu, reprezintă un fenomen de durată, un proces de selecţie a valorilor confruntate adeseori între ele în mod direct. E. Lovinescu practica o largă înţelegere faţă de oaspeţii din cenaclul *Sburătorul* încât unii critici (V. Străinu, Ş. Cioculescu) puteau să apere puncte de vedere diferite. La fel ca şi T.Maiorescu, criticul de la *Sburătorul* s-a străduit să menţină disputele literare în afara polemicilor politice de odinioară. Or, multe dintre revistele noastre de azi sunt nişte segmente ale vieţii noastre cultural–politice. În paginile lor literatura a scăzut în favoarea altor fenomene socio–politice şi mistico–filosofice. Numele unor scriitori de o rară banalitate abundă în paginile lor lipsite de culoare, interşanjabile. Este o eroare ca cineva să-şi închipuie că o ţară are nevoie de atâţia autori mediocri pe cap de locuitor. Populismul practicat în revistele noastre nu poate opri acest val agresiv de mediocritate.

Revistele noastre duc lipsă de autentici *directori de conştiinţă*, îndrăzneţi, capabili să rupă iluzia că *tot românul e poet*, iar poeţii noştri sunt toţi geniali, fără diferenţiere, născuţi cu legendara carte în mână, ca Făt–Frumos.

INEDIT

Ion BĂIEŞU

JURNAL

Duminică, 7 decembrie 1986, ora şase şi zece minute. Astă-seară, la 22,30, plec în Japonia, cu grupul de ziarişti care însoţeşte echipa Steaua la meciul cu campioana sud–americană River Plata. Ştiu de plecarea aceasta de circa zece zile şi, de atunci sunt într-o stare de excitaţie şi efervescenţă pe care nu mi-o pot stăpâni în nici un fel. Aprobările şi aranjamentele de plecare, ca de obicei, sunt surse de încordare şi suspans până-n ultima clipă. Abia alaltăieri am primit paşaportul şi biletele de avion. Iar acum m-am decis să-mi ţin un jurnal al călătoriei, în speranţa că ceea ce voi vedea şi înţelege îmi va ajuta la ceva. În principiu, nu accept ideea jurnalului, dacă e ţinut pentru a fi publicat (de obicei, post-mortem) e nesincer, sau suspect de tot felul de tertipuri şi scopuri obscure (răzbunări şi delaţiuni faţă de contemporani etc.), iar dacă îl scrii doar pentru tine însuţi e inutil. Să scrii o carte pentru un singur lector?! Stupid. Totuşi, am încercat un jurnal în două rânduri. Ultima oară, în 1985, când, ieşind cu Fănuş de la Casa Scriitorilor şi pornind (cu maşina mea) pe Calea Victoriei în sus (adică spre Piaţa Victoriei), am fost martorii unei scene năucitoare. La bisericuţa de vizavi de Academiei se terminase o slujbă de înmormântare, iar mortul fusese scos şi pus în maşina mortuară. Motorul acesteia însă, nu pornea (bateria descărcată). Atunci, cei care însoţeau mortul (rudele, prietenii), circa zece persoane, au început să împingă maşina, care refuza s-o ia din loc. Pe Fănuş l-a cutremurat scena şi mi-a zis: „Imaginea asta e uluitoare, iar noi suntem nişte tâmpiţi, că nu ţinem un jurnal. Câte poveşti de-astea n-am pierdut în viaţă! Însă, a continuat el, începând de azi, ne apucăm de jurnal!" Am jurat şi am început să-l ţin. Nu mult. Cu intermitenţe, vreo câteva luni. Apoi, recitindu-l, am renunţat. Nu era, de fapt, un jurnal, ci doar notaţii de lectură. Nimic din gândurile intime şi întâmplările personale, cunoscute doar mie, ca desfăşurare şi semnificaţie. Sfială sau lene? Probabil că amândouă. Dar Fănuş s-o fi ţinând oare de cuvânt? L-am întrebat asta, dar s-a făcut că nu mă aude. Am căutat pe birou, prin sertare, ba chiar sub pernă şi sub saltea. N-am dat decât peste nişte sticle goale de „Wiborowa". Recunosc însă, că citesc cu mare interes jurnalele şi memoriile altora. Recent, cineva mi-a dat cu recomandarea expresă de a-l citi, jurnalul lui Julien Green. „Are lucruri extraordinare", mi-a spus. Într-adevăr, interesant. Tipul a avut o voinţă extraordinară: adică să-şi noteze gândurile vreme de 54 de ani, zi de zi. Are multe lucruri tulburătoare. În orice caz, jurnalul e mai palpitant decât romanele lui. Am recitit „Leviathan" şi „Miezul nopţii" şi mi se par depăşite, lipsite de modernitate şi subtilitate. Revenind însă, la scopurile mele, trebuie să mărturisesc că aceasta capătă în viaţa mea o semnificaţie aparte. Hotărâsem, cu aproape doi ani în urmă, când am trecut printr-o încercare decisivă, în urma căreia mi-am schimbat fundamental stilul de viaţă (şi, împreună cu el, felul de a gândi) să nu mai călătoresc nicăieri, să mă retrag şi să stau aproape tot timpul cu mine însumi, deşi acest gen de existenţă e străin şi impropriu firii mele superficiale şi indiferente faţă de destin. Şi, totuşi, posibilitatea unei aventuri m-a răscolit şi m-a întors la vechile patimi, adică cea a călătoriilor, a aventurii. Şansa de a vedea China şi Japonia (poate unica în viaţă) m-a pus în stare de alarmă. Trebuie făcut din ea un eveniment. De aici, decizia de a ţine acest jurnal.

Revistă fondată la 1880 de Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul II Nr. 33 (50) 7 aug. 1993 16 pagini 15 lei

Redactor şef MARIN SORESCU

Fănuş NEAGU

NOPŢI DE AUGUST

CONFLUENŢE ELVEŢIA: Ramuz - Clasicitate ireductibilă, H. Boissonnas - Corespondenţă cu Panait Istrati

INEDIT - George Magheru, Petru Comarnescu - INEDIT

Mai semnează: Ion Băieşu, Edgar Papu, Eugen Simion, Gheorghe Tomozei, Marcel Marcian, Nicolae Iliescu, Dan Mănucă

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

LITERATORUL - 100

Lucian CHIŞU

Ideea că apariţia seriei noi din *Literatorul* e ţesută şi învăluită în mistere de nepătruns a fost multă vreme subiect de comentariu chiar din partea celor care o inventaseră decretând-o cruntă. Însă, dincolo de imaginaţia febrilă a confraţilor (nu toţi, evident), realitatea e dintre cele mai prozaice. Până când flerul viitorilor istorici literari va face lumină, nu putem să nu remarcăm că „biografia“ *Literatorului* s-a îngroşat simţitor încă înainte de apariţia primului număr, când revista (nenăscută) avea deja, prin intermediul cabalei bine temperate, imaginea unui monstru hidos, menit a azvârli flăcări ucigătoare prin toate cele patru capete (ale comitetului director). În articolul program se anunţau îndeletniciri dintre cele mai paşnice dar mai cu seamă lipsa de interes pentru lupta politică, ceea ce a fost interpretat (!?) calcul rece şi pact cu puterea. Rezulta că în paginile apolitice ale revistei se ascund nevolnicii literaturii române şi acoliţii lor. Cine sunt aceştia, iată o întrebare care merită răspuns: protolegionarul Eminescu, bătrânii învechiţi în rele Sadoveanu, Arghezi şi Călinescu, colaboraţioniştii Marin Preda, Nichita Stănescu, şi chiar Canstantin Noica. Iar dacă semnatarii unor articole de atitudine împotriva atacurilor demolatoare ce vizau însuşi patrimoniul literar naţional s-au numit Fănuş Neagu, Marin Sorescu, Eugen Simion, Valeriu Cristea, Gheorghe Tomozei sau Dumitru Micu, ei au fost consideraţi în bloc sau fiecare în parte „vânduţi“ puterii. Îi poftim pe cei ce-şi exersează dezinvoltura sau supleţea intelectuală prin formula amintită să se înfrupte şi ei din „avantajele“ *Literatorului* (nesiguranţa apariţiei, datorii la tipografie şi culegerea computerizată, lipsă acută de fonduri de orice fel, salarii neplătite cu lunile). Suntem siguri că nu o vor face atâta vreme cât aceştia ştiu foarte bine că în ţara noastră înjurătura ţinând loc de argument e mult mai bine subvenţionată, chiar şi de... putere. Mai că-ţi vine să te întrebi ce-o fi în mintea redactorilor şi pe ce lume trăiesc ei, contestaţii. Astfel au apărut, învăluite în „mistere“ de tot felul, *cele 100 de numere din Literatorul*.

De partea cealaltă, mereu atenţi, contestatarii noştri. Cei care i-au explicat foarte plastic unui scriitor american de origine română cum se traduce în limba engleză „a colabora la Literatorul“ (*to get the kiss of death*), cei care surpau regimul de tristă amintire prin vilele de odihnă şi creaţie ale Uniunii Scriitorilor, martiri ai filosofiei sticlei jumate goală, jumate plină, specialişti ai plasării în unghiul mort al vieţii sociale (poa' să ningă/poa' să plouă), autoinstalaţi peste noapte procurori ai Nürnbergului literar. Alături de vehemenţii roşi până şi la coate de felurite invidii, o seamă de tineri condeieri au simţit că denigrarea marilor scriitori (dipăruţi sau în viaţă) poate fi un bun capital pentru o disidenţă sui generis, de ultimă oră. Ei o fac dintr-un impuls lesne de înţeles. Şansa de a fi băgat în seamă în timpurile de azi e direct proporţională cu absurditatea înjurăturii, cu disperanta lipsă de caracter, cu enormitatea ambitusului vocal, calculabil şi pe hârtia tipărită. Nu le amintim numele pentru că, de fapt, asta vor, iar noi le refuzăm dreptul la existenţă prin ură. Şi suntem de acord cu un lucru: cucerirea vârfurilor literare nu se face prin cerere de scuze. Dar nici prin „darea la o parte“ a scriitorilor care reprezintă cea mai stimabilă (prin valoare) bibliotecă de literatură contemporană, spre a pune în loc venin şi nu cărţi. Deocamdată, opera lor, vorba bine cunoscută, continuă să strălucească prin lipsă.

La 100 de numere, caravana *Literatorului* trece mai departe.

Andrei GRIGOR

E posibil ca, pe lângă o convenţională rotunjime jubiliară, mulţi să nu mai vadă în existenţa de o sută de numere a *Literatorului* şi altceva decât un prilej rutinier de festivisme vanitoase. Şi dintre cei care aşteaptă cu bucurie şi speranţă fiecare apariţie a revistei (nădăjduiesc să o facă în continuare, iar bucuria şi speranţele să le fie împlinite) şi dintre cei care o pândesc spre a revărsa asupra ei „destoinice“ trivialităţi (sunt convins că o vor face şi de acum încolo cu aceeaşi jalnică juisare prin vârful bont al condeiului). Pentru o publicaţie culturală, un astfel de regim de receptare e un indiciu sigur al normalităţii, iar *Literatorul* nu a ambiţionat să o depăşească, fiindcă, în acest caz, excepţia ar fi tot una cu platitudinea. Or, existenţa unei proeminenţe a reliefului poate fi atestată atât de cei care o contemplă cât şi de aceia care o sapă, încrâncenaţi, pe la poale. De aici, două măsuri posibile de evaluare, care nu generează însă un adevăr de mijloc, căci încrâncenarea complexată nu prea naşte adevăruri. Cel mult icnete şi scrâşnete. Adică, la scară culturală, prea puţin, dacă nu chiar nimic.

În acelaşi sens cu una sau în contra celeilalte, o perspectivă din interior riscă un grad accentuat de subiectivitate. Mi-o asum, totuşi, deopotrivă cu inevitabilul risc, pe care cred că nu declaraţii circumstanţiale îl pot diminua, ci câteva date mai puţin convenţionale şi jubiliare. E un prilej de a le „divulga“ cu convingerea că alura, credinţa şi condiţia de existenţă a unei reviste reprezintă, cumva, şi însumarea alurii, credinţelor şi condiţiei de existenţă ale fiecăruia dintre redactorii săi. Atribui părţii mele de bilanţ o intenţie pur confesivă şi nu una polemică.

Am pornit la drum cu *Literatorul*, convins că direcţia pe care avea să o urmeze (şi a urmat-o!) e în acord cu propriile-mi convingeri şi că, într-un raport de forţe (numeric) care-i era defavorabil, chiar şi o contribuţie mai puţin exersată în ale publicisticii îi putea fi utilă. Am preferat unui prestigiu iluzoriu, deloc greu de obţinut prin alinierea la dogma „opoziţionistă“ şi demolatoare din cultură, înaintarea fără aplauze în sensul propriei mele conştiinţe. Nu am urmărit să fac carieră publicistică, dar nici simplă „funcţionărie“ gazetărească. Mi-am exprimat, deci, părerile, absolut liber şi sincer, în câteva articole cărora li s-a răspuns cu injurii şi băşcălii lăbărţat şmechereşti. Am fost surprins de câtă ură şi câte vorbe goale ţin loc, la unii, de inteligenţă, dar surpriza a trecut repede, învinsă de convingerea că, în lipsa unor contraargumente lucide, aveam dreptate şi că există un număr de cititori care gândesc la fel. Am scris câteva cronici literare în care judecata s-a ţinut departe de prejudecată (politică sau de altă natură). Am făcut toate astea nu dintr-o vocaţie a martirajului şi nici din oportunism cum m-au acuzat unii (grăbiţi să-şi întreacă în vorbe gândirea), cărora le sugerez să redefinească termenul – comparativ cu propria lor experienţă – adăugând câteva date esenţiale: nu am făcut nici o călătorie în străinătate şi nu am primit o casă în schimbul părerilor exprimate. Îmi „sponsorizez“ singur ideile „oportuniste“, cu circa jumătate din salariu (primit uneori, ca acum, în preajma concediilor estivale, cu întârziere de câteva luni) plătită pentru găzduiri mereu schimbătoare.

În câte ceva din toate astea (fără nici o intenţie de orgolioasă identificare) se reflectă imaginea şi condiţia de existenţă a *Literatorului*. La bucuria că destui cititori mi-au apreciat corect partea de contribuţie, adaug recunoştinţa pentru cei dragi, în a căror generoasă înţelegere îşi află originea şansa de a fi, la *Literatorul*, eu însumi.

Valerian SAVA

Un stigmat al provincialismului în literatura şi cultura română e şi acela al considerării artelor neliterare ca minore – fie simple auxilii facultative, loisir-uri ce pot fi ignorate în lipsă de timp, fie ca utilitarisme ilustrative şi pecuniare, de regulă prin intermediul unor regizori–colaboratori aleşi dintre mediocrii destul de servili spre a fi umbrele „literatorilor“, dar şi suficient de veleitari pentru a asigura intrarea în producţie ca atare a textului dat. Am ţinut din capul locului să fac parte din redacţia noului *Literator* şi pentru că toţi cei patru directori ai săi probaseră cu aplicaţii profesioniste vocaţia ieşirii din acest provincialism. Ei fac în acest sens „politica“ fondatorului revistei din 1880, Macedonski – primul care a intuit la noi, cu toată acuitatea, şi a tradus în poezia sa „muzicală“ şi în prozele sale „picturale“, sinesteziile cerute din pragul acestui secol de o artă a cuvintelor din ce în ce mai nemulţumite de ele însele. Paralel cu opera lor literară, Marin Sorescu e pictor consacrat şi a scris despre spectacolul de teatru şi despre arta ecranului texte consemnate în fişele bibliotecilor de specialitate, Fănuş Neagu e scenarist cu o filmografie amplă, pe variate paliere de gen şi formulă, Eugen Simion şi Valeriu Cristea sunt din stirpea criticilor literari moderni pentru care trimiterile la celelalte arte nu pot lipsi din exegeză şi care îmi acordaseră privilegiul de a colabora, prin intermediul meu, la revista *Cinema*, primul dintre ei la numărul inaugural. Ar fi multe de făcut în aceste direcţii, încât urarea pe care o adresez revistei la numărul 100 e ca timpul câştigat şi spaţiul economisit prin refuzul politizării partinice şi activiste să fie convertite parţial, spre folosul beletristicii, în mai productive deschideri spre celelalte arte. Cu noile tehnici ale „erei audio–vizualului“, poate nu vom ajunge în mileniul următor fără ca, după Francisc Munteanu şi Nicolae Breban, şi alţi scriitori să treacă ei înşişi uneori în spatele „camerei–stilou“.

Nicolae ILIESCU

Întâi de toate, o revistă literară este un portret al cotidianului, un loc de întâlnire cu poezia, o scrisoare de aiurea, o naştere de eveniment, un mijloc de informare şi de formare, un fel de prestare de servicii pentru cititor.

O revistă literară nu-i apolitică, în sensul casnic al termenului, ea pune problema înţelegerii politicului, îmbrăcat în smoking-ul dezbaterii de idei, nu în bluzonul pătat al tragerii de sfori.

O revistă literară nu-i partizană, în sensul închisnovat al cuvântului, ce propune o scară de valori suficientă sieşi şi străzii pe care locuiesc semnatarii.

O revistă literară nu pune preţ pe topuri, ci pe impactul social al acestora.

O revistă literară este: o repede ochire a istoriei literare a unui moment şi a unui contur geografic, o învăţare a cititului, o eradicare a scrisului, o amprentă săptămânală a unei şcoli, o cântărire a literaturii şi a culturii. (Din complex melanjat la focul călduţ al mahmiagismului funciar, răsturnăm scara de valori înainte de a fi înţepenit-o bine pe iederea spaţiului mioritic şi credem că orice revistă literară propune un geniu, după modelul francez, dar uităm că Sorbona a fost întemeiată în secolul al treisprezecelea).

Literatorul este o revistă literară, poate singura.

Nicholas JORDAN

Am debutat în proza românească pe 4 octombrie 1991, chiar în acest ziar – LITERATORUL, nr. 5. De atunci au mai apărut alte 95 de numere, fiecare mai interesant decât precedentul. Ştiu ce vorbesc. Am paginat deja zeci de articole ale acestei reviste. Mi-a folosit. Sper să paginăm împreună şi numărul 1000. *(Ce mai e mia în ziua de azi?)*

Corina COSTOPOL

Am păşit pentru prima oară în redacţia *Literatorului* la sfârşitul lui august '91, chiar în febra pregătirii primului număr. Mă stăpâneau stări nedefinite, iar în minte îmi stăruiau imagini, ca nişte colaje livreşti despre toţi scriitorii pe care urma să-i întâlnesc. Şi totuşi, oricâte scheme prealabile mi-aş fi făcut, orice început are un firesc al lui, o logică aparte. De data aceasta, s-a întâmplat să fie cuprins într-un simplu gest de strângere de mână şi o clipă de tăcere ce înlocuia multe vorbe meşteşugite. Săptămânile au început să curgă înnodându-se în luni – o bucurie înmulţită de o sută de ori. Nu este acum momentul să relatez amintiri, întâmplări din redacţie, nu am suficientă distanţă în timp s-o fac. Mi se pare mai potrivit a sugera un fel de a fi care ne leagă pe toţi, un fluid care se transmite în cerc şi care, în final, ne uneşte dincolo de diferenţieri sau limite.

Tot aşa cum în tabloul lui Klee multe frunze distincte, egale se îmbină într-o obsesivă repetiţie, unele în altele, ca tot atâtea inimi pulsând...

Marin STOIAN

O sută de numere ale „Literatorului“ vor să spună că am câştigat şase pariuri.

Unul cu mine însumi, care n-am depăşit orizontul 17 la nici una dintre cele 4 reviste pe care le-am lansat după decembrie '89.

Un al doilea, cu Fănuş Neagu, care mi-a zis că bă, tu n-o să apuci pe-aici Drăgaica. Şi iată că suntem în prag de Sfânta Maria.

Un al treilea, cu Marin Sorescu, redactorul şef care-şi începe fiecare a treia listă a reducerilor de personal cu numele meu, dar n-a descoperit, încă, unde este plasată caseta tehnică a revistei.

Un al patrulea, cu Nicolae Manolescu, obstinat în ideea că dacă politică nu e, nimic nu e. Şi iată că ceva tot e: „Literatorul“.

Un al cincilea, cu soţia mea, care este convinsă că dacă nu ştiu să desenez un şotron, o revistă nici atât.

Şi, în sfârşit, un al şaselea, cu Andrei Pleşu care, pe când era ministru al culturii, a lăsat să moară o revistă al cărei arhitect eram, zicând ca Petre Roman, şeful său de atunci: sună ca dracu. De unde se vede că există sintagme care fac ceva carieră chiar împotriva evidenţei.

Aşa stând lucrurile, accept pariuri pentru numărul 1000.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Al. PIRU

Literatorul este revista la care am aderat de la început şi în care m-am simţit de la primul număr printre ai mei. Înţeleg să-i rămân permanent devotat.

George BĂLĂIŢĂ

Într-o vreme când interesul pentru literatură apare diminuat considerabil, *Literatorul* rezistă şi arată bine. O adevărată revistă literară. O citesc cu plăcere. Şi aştept numărul 1.000, după care mai vedem.

Adrian PĂUNESCU

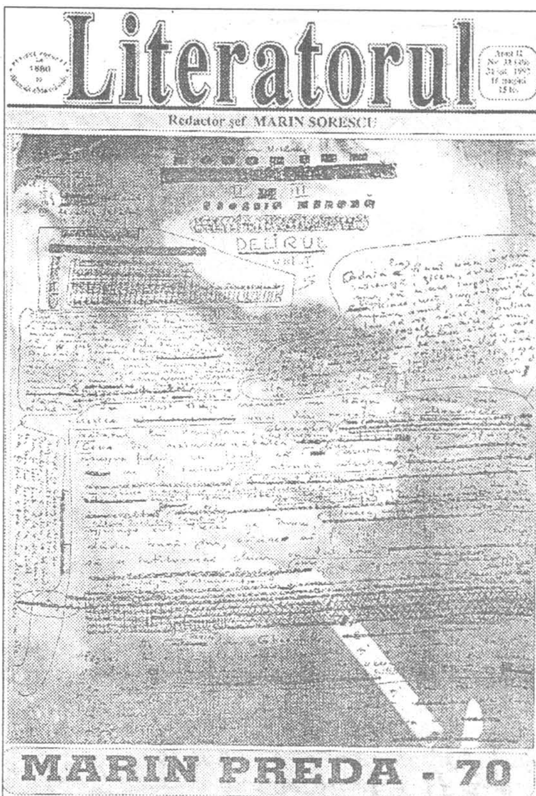
Nu se poate face nici măcar o lume strâmbă fără cultură. Trebuie ca toate instrumentele spiritului din perioada socialistă să se îmbogăţească, nu să cadă în paragină, nu să se dezamorseze şi să se dărâme, aşa cum se întâmplă din păcate.

Trăim paradoxul ca, într-o societate care şi-a câştigat dreptul la religie, să nu mai avem nici banii pe care-i aveam în vremea ateismului, pentru păstrarea bisericilor. Faptul se petrece şi în cultură. Suntem liberi. Într-adevăr liberi, dar au murit aproape toate publicaţiile de cultură. Doresc viaţă lungă şi prosperitate revistei „Literatorul", ca unui patrulater magic, de spirit, vegheat de patru mari nume ale literaturii române: Fănuş Neagu, Marin Sorescu, Eugen Simion, Valeriu Cristea. Dacă n-aş şti că le-ncurc biografiile, le-aş declara aici: „Sunt alături de voi, dragii mei."

Ştefan Augustin DOINAŞ

Felicit revista *Literatorul* pentru cele o sută de numere pe care le-a scos până acum. Am colaborat cu plăcere la această revistă şi probabil voi colabora în continuare. Am întâlnit acolo o serie de colegi alături de care mi-a plăcut să-mi aştern semnătura, pentru stima şi aprecierea pe care le-o port. Găsesc că *Literatorul* este o publicaţie foarte interesantă, dedicată exclusiv literaturii (e nevoie azi şi de-o asemenea revistă), de un nivel cu totul remarcabil.

Îi doresc La Mulţi Ani!

Florian PITTIŞ

Literatorul? Superb! De fiecare dată când îl găsesc, şi îl găsesc numai la chioşcul din faţa Muzeului Literaturii Române... La multe numere!

Mircea NEDELCIU

Urez mulţi ani revistei *Literatorul* şi o invit la Târgul de carte din pavilionul A5 din Parcul de Expoziţii. O prezenţă echilibrată şi sobră.

Magdalena Popescu BEDROSIAN

Citesc *Literatorul*, când îl găsesc, cu un sentiment de curiozitate: vreau să văd cum arată un punct de vedere diferit de al majorităţii în care se înscriu mai toate celelalte reviste culturale, dar apropiat adesea de raţiunea bunului simţ şi confirmându-l, tot adesea, pe al meu. Ştiu că e greu să fii minoritar într-o majoritate intelectuală. Greu şi, poate, riscant. Dar folositor. Ceea ce se va vedea cu timpul. Ce să-i urez revistei la al 100–lea număr? La Mulţi Ani, la multe numere şi la mulţi cititori, care să-i stea alături!

Teohar MIHADAŞ

La apariţia celui de al 100-lea număr al revistei *„Literatorul"*, publicaţie care slujeşte cu demnitate ideea de frumos, stând deasupra bolgiei politice, îi aduc cele mai sincere elogii şi, în egală măsură, mulţumiri din inimă, pentru că este unica revistă literară care mi-a solicitat colaborarea şi mi-a publicat textele la loc de cinste.

Petre SĂLCUDEANU

Iată, aşadar, numărul centenar al unei publicaţii căreia i s-a dorit eşecul, care s-a susţinut cu greu şi care, dacă n-a triumfat, a fost constantă în bun gust, luciditate, şi, de ce nu, în primul rând obiectivitate.

În o sută de numere au publicat cei ce au avut ceva de spus. Şi au spus-o mulţi. La mai multe centenare!

D.R. POPESCU

Doresc *LITERATORULUI* 10.000 de numere şi pe urmă încă 10 (mii!).

Mircea MICU

Au trecut (ca nouri lungi pe şesuri?) aproape doi ani de la apariţia *Literatorului*. O idee reaprinsă din truda poetului magic care iubea pietrele preţioase şi pe toţi oamenii cu talent.

Literatorul s-a vrut şi este o casă cu uşile deschise tuturor.

Stau mărturie paginile tipărite până acum. Aici s-au reîntâlnit vechi prieteni şi „duşmani" noi, alături, în paginile primitoare, slujind literatura şi cititorii care ne-au mai rămas. Este *Literatorul* un semn al existenţei şi trecerii noastre prin această lume.

Doi ani de prezenţă într-un peisaj social bulversat şi labil.

Poate fi puţin, dar şi mult, mai ales într-o „economie de piaţă".

Cristian Tudor POPESCU

Într-o vreme în care un număr dintr-o revistă nebulevardieră apărut înseamnă aproape un miracol, nu pot dori *Literatorului* „centenar" decât foarte puţin, adică totul: să supravieţuiască!

Valeriu RÂPEANU

100 de numere care au dovedit că echilibrul intelectual poate să fie o realitate a culturii noastre.

100 de numere care au dovedit că dialogul nu rămâne doar o himeră.

100 de numere care au proclamat şi au dovedit virtuţile spiritului constructiv.

100 de numere în care ideea continuităţii spirituale s-a vădit a fi o realitate.

100 de numere în care Frumosul a devenit nu un scop în sine ci un ideal slujit cu smerenie şi devoţiune.

100 de numere în care ceea ce e românesc s-a afirmat în mod firesc şi fără complexe provinciale.

100 de numere în care fenomenul universal a fost asimilat cu certitudinea că nu suntem nici o sub-cultură, nici o infra-cultură, nici o cultură periferică ci o Cultură cu un trecut, cu un prezent şi un viitor.

100 de numere în care s-a avut în vedere opera şi nu poliţele – imaginare de cele mai multe ori – care trebuiesc plătite autorului.

100 de numere prin care cultura românească în toate componentele ei a arătat că poate birui economia de piaţă şi spiritul de piaţă spirituală care ne sufocă.

100 de numere cărora avem să le facem un singur reproş: că, din pricina unei defectuoase distribuiri, cititorii, mai ales cei tineri, nu au acces la această importantă publicaţie românească.

Sorin PREDA

Literatorul nu are vârstă. Cine vrea să se convingă de acest adevăr nu trebuie decât să ia revista şi să o citească. Chiar dacă mai îmbătrânim cu fiecare nou număr, *Literatorul* rămâne acelaşi, sfidându-ne cu vârsta sa dincolo de orice vârstă.

Tudor Dumitru SAVU

După decesul cultural al *României literare* şi al *Luceafărului*, urmate de alte decese culturale de mai mică jale şi învierea morţilor ca presă politică de zurbă, piaţă şi injurie, singurul semn într-adecăr cultural al Bucureştilor a rămas *Literatorul*. Elegantă, echilibrată, dispreţuind seniorial mocirla politicului de cafenea sau de stradă, *„Literatorul"* s-a încăpăţânat româneşte să creadă şi să promoveze valorile naţionale autentice şi dialogul deschis cu mişcarea culturală europeană şi universală. Ştaiful *Literatorului* s-a impus spre bucuria tuturor celor care n-au îmbrăţişat nici ideea „deşertului cultural" pe care l-am fi străbătut, nici pe aceea a demolării primitive de valori fundamentale pe criterii extra–culturale.

De aceea, un gând siniliu de la Cluj şi admiraţia mea.

LITERATORUL - 100

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Rondelul Lucrurilor

Oh! lucrurile cum vorbesc,
Si'n pace nu vor să te lase:
Fier, catifea, bronz sau mătase,
Prind graiu aproape omenesc.

Tu le crezi moarte, și trăiesc
Imprăștiate 'n ori-ce case —
Oh! lucrurile cum vorbesc —
Fier, catifea, bronz, sau mătase.

Si câte nu-ți mai povestesc
In pustnicia lor retrase;
Cu tot ce sufletu-ți uitase
Te 'mbie sau te chinuiesc —
Oh! lucrurile cum vorbesc.

Alexandru Macedonski
19 Maiu 1915

Anatol CIOCANU

Pan Halippa: „TESTAMENT PENTRU URMAŞI"

I.

... La 21 noiembrie 1917, ziua deschiderii Sfatului Ţării, la adunarea solemnă care a rămas forul de glorie nepieritoare al UNIRII din 1918, Pantelimon Halippa stătea în dreapta lui Ion Inculeţ. Atunci, când inimoasa doctoriţă, marea iubitoare de neam Elena Alistar–Bălan îl leagă pe acesta cu drapelul tricolor, înfăşurându-i cu ochi strălucitori pieptul şi umerii, în sunetele solemne ale imnului de la 1848, DEŞTEAPTĂ–TE ROMÂNE, Halippa nu-şi putea reţine lacrimile şi îmbrăţişându-l pe Inculeţ, rosti ca să audă şi toată sala: „Sunt fericit! Sunt fericit cu voi toţi!" Iar imnul cu accentele lui revoluţionare zguduitoare în profunzimea lor naţională electriza auditoriul, aprinzând în toate sufletele văpaia sfântă a iubirii de neam românesc, văpaia pe care o credeau atunci nemuritoare, eternă, văpaia care nu trebuia să se stingă niciodată. Redactorul ziarului CUVÂNT MOLDOVENESC, Pan Halippa, se va ridica la tribună şi va vorbi mai apoi cu înflăcărare: „Veacuri întregi noi umblăm rătăciţi unii de alţii, veacuri întregi pe noi ne întind şi ne dezbină vrăjmaşii, veacuri întregi pământul nostru strămoşesc geme sub jug străin!... Vrăjmaşii noştri stau la hotară, vrăjmaşi avem câtă frunză şi iarbă, şi la spatele noastre, înăuntrul ţării, dar cel mai mare vrăjmaş e în mijlocul nostru – acesta este neunirea! Biruiţi pe acest mai straşnic vrăjmaş şi apoi vom birui totul". Halippa a repetat, la încheierea emoţionantei sale cuvântări, rândurile IMNULUI:

Români din patru unghiuri,
Acum ori niciodată
Uniţi-vă în cuget,
Uniţi-vă-n simţiri!

Luă loc în aplauzele trepidante ale sălii, îmbrăţişat de zeci de priviri înflăcărate, al căror entuziasm era de nedescris.

La finele adunării solemne, corul Catedralei din Chişinău, condus de celebrul mai târziu Mihail Berezovski, va cânta încă o dată DEŞTEAPTĂ–TE ROMÂNE şi PE–AL NOSTRU STEAG E SCRIS UNIRE. Se sfinţeşte cu aghiasmă tricolorul.

II.

... Istoria Basarabiei, Istoria Patriei Române de la 1918 încoace încă mai trebuie scrisă. Şi în paginile sfinte ale acestei istorii îşi vor găsi locul de binemeritată glorie Nicolae Iorga, Mihail Sadoveanu, Vasile Pârvan, Pantelimon Halippa, Ion Antonescu, alături de ceilalţi eroi ai ţării, ai revoluţiei de la 1848, ai celor de pe Câmpia Blajului, ai celor de la UNIREA din 1859 – ei s-au numit Bălcescu, Avram Iancu, Kogălniceanu, Bariţiu, Alexandru Ioan Cuza, Vasile Alecsandri, Cantacuzino... S-a născut acel curajos cronicar care va aşterne peste filele nemuririi marea odisee a vieţii şi luptei lor pentru UNIREA cu Patria Mamă din 1918? Căci ea, cronica UNIRII, pecetluită cu gurile înfierbântate ale tuturor unioniştilor în ziua de 27 martie, încă nu s-a scris. Ecourile măreţelor lor fapte mai gem sub lespezile de metal ale bolşevismului fără să-i poată contura în toată amploarea şi demnitatea pe cei mai curajoşi dintre înaintaşii neamului cu literă sângerândă în spaţiul spiritualităţii noastre naţionale!

PANTELIMON HALIPPA, poetul şi marele patriot basarabean, a fost unul din eroii de glorie ai UNIRII, parte din sufletul mare al acesteia, inspiratorul şi mereu suferindul ei ostaş, cu o credinţă aproape fanatică de-a lungul întregii sale vieţi, luptând pentru ROMÂNITATEA BASARABIEI! Va fi şi decepţionat în necurmata luptă pentru UNIRE, va avea şi zile negre, care îi vor domina o parte din poeziile pe care le-a scris: „Precum luntrea de talazuri/ Se frământă necurmat/ Noi plutim printre necazuri/ Pân-ce vasul s-a sfărmat...// Vântul morţii este rece/ Zilele ca frunza mor.../ Noi sădim nădejdi frumoase/ Nădejdi care ne omor..." (Vezi volumul de versuri „Flori de pârloagă" cu o prefaţă de Mihail Sadoveanu). Chiar şi aceste nădejdi–speranţe omorau în atâtea rânduri marea râvnă a neamului spre întregire cu toată românitatea, cu Patria–Mamă... Dar nu! Halippa nu va ceda nicicând! N-a cedat de altfel pe tot parcursul lungii şi neogoitei sale vieţi (fiu de răzeşi de la Cubolta, judeţul Soroca, născut la 1883, petrecut spre nemurire la Bucureşti, în casa lui de pe strada Alexandru Donici nr. 32, în 1979, la vârsta de 96 de ani, şi îngropat lângă alţi unionişti la mănăstirea Cernica), cunoscând puşcăriile ţariste încă din 1905, iar pe parcurs, după 1950, fiind arestat şi închis fără judecată la Sighetul Marmaţiei, trimis autorităţilor sovietice pentru a fi judecat în 1952 la Chişinău şi condamnat la 25 de ani, cunoscând GULAG-ul stalinist, după care, eliberat, va fi închis în puşcăria românească de la Gherla... După 1917, imediat după revoluţia din octombrie, Pan Halippa va scrie în ziarul CUVÂNT MOLDOVENESC pe care-l redacta: „Rusu acum ne-a arătat arama ca nime în lume şi niciodată nu s-a făcut aşa de râs ca dânsul, acum, când a primit slobozenie şi a căpătat putinţă să se facă om, dar el s-a făcut dobitoc". De altfel sunt rânduri aduse de Halippa dintr-o scrisoare a unui soldat moldovean aflat pe frontul ruso–german. O fi având ostaşul suferinţele, durerile şi îndoielile lui participând la acel prim masacru mondial. Preluându-i cuvintele, marele Halippa şi-a descărcat toată ura pe care a adunat-o în sufletul lui încă de la primele arestări din 1905–1906, anchetat şi închis la Butâzca (Moscova), mai apoi surghiunit pentru activitate politică în Siberia şi Arhanghelesk, de rând cu Constantin Stere, Ion Pelivan, Zamfir Arbore, Petru Cazacu, Zubcu Codreanu, sau fratele său Ion, alţi militanţi pentru cauza neamului, precum avocatul Simion Murafa, inginerul Hodorogea, preotul Mihail Razu au fost omorâţi de către bandele de dezertori bolşevizate. În săptămânalul pe care îl redacta, CUVÂNT MOLDOVENESC, inaugurat la 14 mai 1914, încă tânărul şi mereu entuziastul şi niciodată înfrântul Pantelimon Halippa va trece în revistă, stigmatizând întotdeauna poziţia Rusiei faţă de Basarabia, în toată perioada de un secol de dominaţie rusească, de comportament colonial al ţarismului cu setea lui mereu acaparatoare de pământuri străine, cu neînfrânata poftă de dominaţie, moştenită încă de la Petru cel Mare, care visa să pună mâna până şi pe Constantinopol pentru a fi stăpân şi pe Mediterană!

Halippa va lua calea spre Petrograd în noiembrie 1917, se va întâlni cu Kerenski, cu Troţki şi cu Lenin, va obţine (oral!) independenţa Basarabiei şi dreptul ei la Patria–Mamă.

III.

TESTAMENT PENTRU URMAŞI este un zguduitor document lăsat generaţiilor de azi şi celor de mâine, întregind fulminante pagini despre evenimentul de la 27 martie 1918, despre zbuciumul şi sacrificiul care au precedat această zi măreaţă, despre bucuriile şi suferinţele care au urmat acestei zile: „Era nevoie să ştergem din istoria noastră o pagină ruşinoasă şi nedreaptă de care trebuie să plesnească de ruşine obrazul acelora care, în mod abuziv, prin forţa militară şi dibăcia lor diplomatică, ne-au ţinut sub jugul ţarist o sută şase ani. Se impune să facem formele legale istorice şi să ne unim pe veci în văzul întregii lumi. Şi acest moment a sosit. „Halippa, în prezentul TESTAMENT, va apela, pentru documentare, la mari învăţaţi ruşi şi sovietici precum Berg, Leon Casso (basarabean de origine, fost ministru la învăţământ al Rusiei), Serghei Witte, generalul Kuropatkin, istoricul Nicolai Durnov (membru corespondent al Academiei de la Moscova), publiciştii Sotov şi Tihomirov, amiralul Mordinov şi alţi oameni iluştri ai Rusiei care îşi dădeau perfect de bine seama de politica expansivă şi de cuceriri a Rusiei politică a cărei jertfă devine şi pământul Basarabiei. Generalul rus Kuropatkin prevedea unirea pământurilor dintre Prut şi Nistru cu cele româneşti încă din 1910! Documentaristul Halippa va mărturisi că „noi suntem naţionalişti, dar niciodată nu am fost şovini", că „noi, românii dintre Prut şi Nistru, întotdeauna am avut convingerea că numai strâns uniţi la un loc, într-o singură ţară românească liberă vom putea manifesta cu toată vigoarea puterea noastră de muncă şi creaţie. Şi vom putea demonstra faţă de lumea întreagă că poporul român este demn de iluştrii săi strămoşi Daco–Romani". Halippa va trece în revistă numele celor ale căror fapte au rămas nemuritoare în istoria neamului şi în istoria altor popoare care la ajutorul românilor au răspuns cu asprime: Milescu–Spătarul, Dimitrie Cantemir, Petru Movilă, Antioh Cantemir, Caragea care construieşte Universitatea din Harcov, Herescu, care organizează Universitatea din Moscova, urmaşii vrednici ai lui Alexandru cel Bun, Ştefan cel Mare, Petru Rareş, Mihai Viteazul. Vorbeşte cu înflăcărare despre ostaşii români care luptă alături de ruşi la Griviţa, Rahova, Vidin, Smârdan şi Plevna...

Halippa va rămâne obsedat, cum am mai subliniat mai sus, toată lunga lui viaţă de monstruoasa nedreptate care s-a întâmplat cu pământul Basarabiei după 1940. În 1968 Halippa va nota: „Ce soartă vitregă! Ce păcate ispăşim noi, cei ce ne-am născut, trăit şi trăim şi astăzi în afara hotarelor ţării noastre?... După atâtea lupte şi atâtea speranţe, astăzi este uimitor că noi, românii ce ne-am născut în Moldova de răsărit, trebuie să venim în faţa societăţii româneşti din centrul României şi să dovedim că suntem români..." Halippa va afirma sus şi tare şi fără nici o teamă de securitatea română: „Poporul român dintre Prut şi Nistru, cu toate condiţiile istorice vitrege în care a trăit, şi-a păstrat puritatea neamului său. El şi-a păstrat cu sfinţenie toate tradiţiile şi datinile moştenite din moşi–strămoşi timp de veacuri şi milenii..." Sunt rânduri scrise de el în timpul dictaturii ceauşiste.

TESTAMENT PENTRU URMAŞI e mai mult decât un simplu testament al unui mare patriot al neamului; este un ţipăt către generaţia de azi şi către cea de mâine pentru a relua şi a continua cu tot sacrificiul lupta înaintaşilor pentru reîntregirea pământurilor româneşti răzleţite bărbar de satrapii timpurilor, de o istorie draconică şi fără de milă de la Dumnezeu...

Până la sfârşitul zilelor în care a respirat şi a sperat Pantelimon Halippa, bravul ostaş al UNIRII din 1918, va scrie scrisori, cerând ajutorul în rezolvarea problemei Basarabiei – UNIREA EI CU PATRIA MAMĂ – şi lui Mao TZEDUN, şi lui Fidel Castro, generalului de Gaulle şi conducători de state, nenumărate adresări către ONU, către alte foruri de drept internaţional, nemaivorbind de instanţele superioare de la Moscova şi Bucureşti. Un exemplu, o dovadă care ne argumentează cele spuse e şi scrisoarea adresată ambasadorului SUA la Bucureşti.

Despre MARELE FIU AL BASARABIEI (cel care era de statură mică, de altfel!) se va scrie, sperăm o carte excepţională. Halippa o merită, iar numele şi faptele lui CER ACEASTĂ CARTE DE EXCEPŢIE!

Alături de Ion Pelivan, Ion Inculeţ, Elena Alistar, Ştefan Ciobanu, Gheorghe Buruiană, Ion Buzdugan, Anton Crihan, Constantin Stere, Moş Ion Codreanu, Anton Caraiman, Vasile Gafencu, Constantin Osoianu, Ion Costin, Zamfir Munteanu, Vasile Laşcu şi încă alţi 86 de FIDELI OSTAŞI AI UNIRII, HALIPPA vine să se prezinte zilelor de azi drept un exemplu viu de sacrificare în numele unui ideal – acela al reintegrării cu Patria, cu tot neamul românesc!

Toată viaţa lui a fost o flacără! Lumina ei ne mai încălzeşte şi ne umple de curaj până azi. Cinste şi glorie!

LITERATORUL - 100

Alexandru TALEX

Revista *Literatorul* împlineşte o sută de numere... La Mulţi Ani! O revistă care ar putea, pe drept, să-şi pună pe frontispiciu definiţia istratiană: „Literatura este războiul spiritual al unui popor."

Colectivul de scriitori al acestei reviste, a dovedit, pe parcursul celor o sută de numere, prin creaţia lor, efortul unei spiritualităţi puse în slujba Frumosului, piedestalul nostru pe acest pământ...

Sunt recunoscător invitaţiei de-a lămuri, sub forma unor interviuri recente, de-a lămuri cu documente, prezenţa ca om şi scriitor, a ultimilor ani de viaţă a lui Panait Istrati, într-o perioadă încâlcită, de egoisme şi falsuri. Sunt recunoscător că am fost invitat s-o fac, mulţumindu-vă pentru încrederea arătată.

Vreau să felicit, cu această ocazie, colectivul redacţional, că nu s-a dedat unor aprecieri necontrolate, privitoare la pretinsa „dezvăluire din epocă" a unor scriitori din trecutul apropiat. Într-un articolaş, din revista „Dilema", Panait Istrati a fost incriminat „că a murit în paginile unei reviste legionare!..." Sper că Adevărul în slujba Dreptăţii va avea cuvânt într-o zi şi la noi...

Felicit călduros întreg colectivul revistei „*Literatorul*" şi mulţumesc pentru articolele publicate, în *singura* revistă literară contemporană. Şi încă o dată, din toată inima: La Mulţi Ani!

* * *

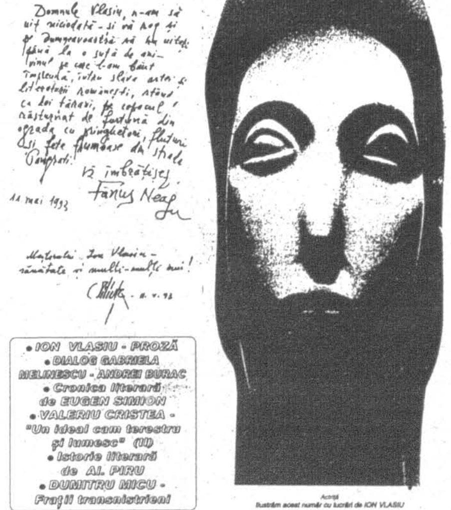
Ioan LĂCUSTĂ

Literatorul are de-acum o istorie, înscrisă în cele 1600 pagini ale primei sale sute de apariţii. O istorie exemplară – prin comparaţie cu alte publicaţii literare – pentru ceea ce s-a întâmplat cu scriitorii, cu intelectualii de la noi, după decembrie 1989. O istorie care exprimă, de fapt, un *mod de a fi*.

Acesta cred că şi este, de altfel, rostul unei publicaţii de cultură – acela de a da seamă, prin paginile ei, în timp, despre felul de a fi, de a gândi al unei anumite grupări de creatori. Aşa au fost dintotdeauna bunele şi serioasele reviste literare de la noi. Cele care n-au căzut în ridicolul de a-şi afirma unicitatea prin înjurătură şi dispreţ.

Colaborez cu plăcere şi sunt onorat de această colaborare cu *Literatorul*, pentru că mă simt apropiat, scriitoriceşte, de mulţi dintre cei care îi dau viaţă, săptămână de săptămână. Pentru că eu însumi îi dau, de fiecare dată când public, ceva din mine.

Iar când va veni cineva, peste treceri de ani, să scrie cartea la ale cărei slove trudim noi acum, cu şirurile vieţilor noastre, acea carte intitulată, de ce nu, *Scriitori de la Literatorul*, îmi place să cred că va fi şi numele meu amintit printre cei care au fost... la *Literatorul*.

Literatorul
Revistă fondată la 1880 de Alexandru Macedonski
Anul III Nr. 19 (88) 14 mai 1993 16 pagini 25 lei
Redactor şef MARIN SORESCU

• ION VLASIU - PROZĂ
• DIALOG GABRIELA MELINESCU - ANDREI BURAC
• Cronica literară de EUGEN SIMION
• VALERIU CRISTEA - "Un ideal cam terestru şi lumesc" (II)
• Istorie literară de AL. PIRU
• DUMITRU MICU - Fraţii transnistrieni

Actriţă
Ilustrăm acest număr cu lucrări de ION VLASIU

ION VLASIU - 85

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TEATRU

Critica între text şi spectacol

Dacă se confundă imaginea textului cu aceea a spectacolului, aşezându-le pe amândouă sub semnul unui unic regim de lectură, misiunea criticii teatrale ar fi realmente descurajatoare. În sensul că într-o atare situaţie, indiferent de inteligenţa şi ingeniozitatea analizei critice, chiar şi cea mai completă şi pătrunzătoare cronică de spectacol nu va depăşi condiţia unei dări de seamă despre piesă, regizor, actori şi scenograf. Rolul ei rămâne în esenţă de ordin constatativ, ea refuză prin subordonare la evidenţe, tentaţia interpretării şi a ipotezelor. Din fericire, ori de câte *rele* s-ar face vinovată, critica autentică nu confundă spectacolul cu textul şi nici cu meşteşugul regizoral sau cu o bună interpretare actoricească. Important cu adevărat e totdeauna acel spectacol care se revendică dintr-un efort de *re-lectură* a textului dramatic.

Primul mod de comunicare cu textul al unui regizor este, sau ar trebui să fie, de factură eseistică. Fără să se absolutizeze neapărat o direcţie sau alta, textul provoacă atât într-o formă generală, la nivelul ideilor, de regulă proprie şi criticului literar, ca rezultat imediat al unor asociaţii şi speculaţii neaşteptate, cât şi într-o formă particulară, în care supralicitarea, în accepţiune strict teatrală, a detaliului de gestică şi atitudine poate deveni decisivă, sugestia unei (unor) idei originale, care să producă modificări de substanţă în receptare, obţinându-se până şi la apropierea personajului de un posibil interpret.

Înainte de a vedea în text *spectacolul*, cu întreg complexul lui de relaţii, de caractere, de replici şi situaţii, cu mizanscena de rigoare, regizorul vede *teme*. Spre deosebire însă de cercetătorul literar, căruia îi revine, după opinia lui Starobinski, sarcina să redea, prin studiul său, opera „stării dintâi", regizorul, deşi este şi el un interpret al textului, creează o operă nouă, cu o stare proprie. De aceea, criticul teatral, în cele din urmă, pentru a dovedi singularitatea *obiectului* lecturat (vizionat), are obligaţia, paradoxală, să apere spectacolul de o posibilă anexare la text.

În contrast cu disocierile lui Starobinski pe marginea raportului text–interpret, spectacolul slujeşte creator opera literară în măsura în care reuşeşte să-şi asigure independenţa faţă de ea, înfăţişând-o spectatorului (lectorului) în datele unei depline autonomii. Dacă pentru criticul literar restituirea operei nu are „alt scop decât să elibereze o operă de tot ceea ce o împiedică să ne parvină în integritatea sa, preocuparea lui de fond fiind să o prezinte „în adevărul ei", pentru regizor operaţia de restituire constă, chiar dacă citeşte opera, iniţial, în cheia eseistului, în transformarea ei într-un obiect artistic de sine stătător, care nu propune textul „plăcerii şi interogaţiilor noastre", ci spectacolul. Lectura criticului teatral are, în exclusivitate, ca obiect spectacolul. Ea va fi cu atât mai eficientă, mai de profunzime, cu cât reuşeşte să îndepărteze obstacolele, pe care le interpune textul, uneori convertite într-o suită de prejudecăţi, între spectacol şi modul de receptare.

Privind în astfel de termeni relaţia text–spectacol, cândva, ştim, subiect de înverşunate polemici pntru impunerea unei iluzorii supremaţii, nu-mi stă nicidecum în intenţie de a aduce în actualitate o falsă problemă a artei spectacolului contemporan. Operei literare, nu încape nici o îndoială, îi revine partea leului când e vorba de un mare spectacol. Au existat, fireşte, şi cazuri când regizori de talent au izbutit montări de referinţă şi cu piese minore, oarecare, dar acestea au ţinut de întâmplare, au intrat în categoria excepţiilor sau în cea a accidentelor norocoase. Pledând pentru autonomia spectacolului, pentru valoarea lui de obiect independent, am în vedere, pe de o parte, multitudinea căilor de acces spre substanţa şi structura textului şi, pe de alta, ipoteza ideală că fiecare regizor porneşte în construirea spectacolului său de la punctul *zero* al textului, ajungând nu numai la *starea lui dintâi*, la starea revelaţiei originale, ci şi la forţa de a-i învinge orice rezistenţă. Teama că un text prezent pe scenă în mai multe versiuni de spectacol, concomitent sau la anumite intervale de timp, îl pune pe critic în situaţia de a nu mai avea ce spune e cu totul neîntemeiată. Spectacolul în înţelesul lui superior, creator, nu relatează textul, ci îl transfigurează, îi conferă nu numai o energie tensională nouă, ci şi semnificaţii noi. Seria de spectacole cu textele shakespeariene scuteşte de orice comentariu în această privinţă. Altfel a arătat pe scenă *Furtuna* lui Strehler şi altfel a lui Ciulei, altfel *A 12-a noapte* a lui Manea şi altfel a lui Andrei Şerban.

Nu puţine sunt exemplele când, în viziunea aceluiaşi regizor, un spectacol cu acelaşi text diferă radical doar după câţiva ani. În afara împrejurărilor când principiul *fidelităţii* nu funcţionează mecanic, e normal ca *Hamlet*, de pildă, ca obiect al lecturii, să-şi descopere alte coordonate de la o versiune scenică la alta. Fără o asemenea alternativă, teatrul ar fi mult mai monoton şi limitat ca formă. De fapt, modificări de stare şi deseori de valoare se produc şi de la o reprezentaţie la alta. Ele aparţin însă interpretului–actor, capacităţii lui expresive, şi nu interpretului–lector, capacităţii lui de a releva sensuri. Critica a demonstrat în repetate rânduri că într-un spectacol în care noutatea lecturii regizorale se află în prim plan, ca rezultat imediat al întâlnirii dintre text şi regizorul–exeget, însuşi actorul se constituie în semn al lecturii. Ceea ce reprezintă pentru actori o şansă cu implicaţii complexe în realizarea unor roluri memorabile. Dacă se acordă această accepţiune actului teatral, atunci e limpede că, pentru orice critic de vocaţie şi bună credinţă, singura cale de a se apropia de spectacol, de a se exersa şi de a-şi impune, în ultimă instanţă, judecata critică rămâne lectura spectacolului. Raportul criticului cu spectacolul (ca şi cel al spectatorului cât de cât avizat) e identic cu cel al regizorului cu textul.

Ion COCORA

LITERATORUL - 100

Sorin ILFOVEANU

Revistei „Literatorul", la 100 de numere, La Mulţi Ani!

UN FESTIVAL „PARŢIAL COLOR"

În cea mai mediatizată localitate de pe litoral, Costineştiul, vara a început şi anul acesta cu „Gala tânărului actor." Deschis oficial în ziua de 5 iulie, în decorul unei plaje uitate parcă de lume, festivalul a lăsat în urma lui, după o săptămână, o staţiune vag populată, un public tânăr de vilegiaturişti gata să se implice, în aşteptarea timpului frumos, şi-n alte acte de cultură. Gala tânărului actor de anul acesta continuă alte zece, şapte *ante* şi trei *post*–revoluţionare. Acestea din urmă, supravieţuind unor glorii trecute, s-au consumat într-o atmosferă de apus de soare şi intimitate elitistă, dictate de raţiuni financiare şi în absenţa turiştilor răpuşi în bătălia cu preţurile inflaţioniste.

În acest context, ediţia 1993 a încercat să schimbe ceva, să aducă noutăţi, să spargă nişte obiceiuri, în fine, să întinerească un festival destinat tinerilor. A fost, cu adevărat, o ediţie de tranziţie, reflectând toate avatarurile epocii şi căutările organizatorilor (Ministerul Tineretului şi Sportului, împreună cu Ministerul Culturii). În direcţia unei motivaţii a festivalului şi a aspiraţiei către un spectru spectacologic mai larg. Gala a avut, în consecinţă, două secţiuni noi: teatrul de păpuşi şi pantomimă, ultima, demonstrativă, invitaţi fiind două nume care s-au impus: Dan Puric de la Teatrul Naţional din Bucureşti şi George Ciolpan din Chişinău. Dat fiind numărul mare de studenţi de la institutele de teatru din ţară, s-a încercat introducerea în program a unor ateliere teatrale. La acest capitol, s-a mizat prea mult pe improvizaţie, pe pofta de joc şi demonstraţie a tinerilor actori, succesul întreprinderii fiind, de aceea, „parţial color".

S-a spus, de altfel, despre ediţia din acest an, că a fost mai densă, mai bogată în evenimente, în întâmplări teatrale, bune sau mai puţin bune. S-a strecurat chiar şi un spectacol sub orice critică, al Teatrului de Stat din Arad, fapt care ne-a făcut să ne gândim la situaţia jalnică din unele teatre de provincie...

Programul a fost încărcat, juriul, prezidat de actorul Ştefan Iordache, a avut toate după–amiezile şi serile ocupate până noaptea târziu. Treisprezece spectacole înscrise în concurs şi opt participări individuale. După cum se vede, compartimentul spectacolelor s-a dovedit a fi supradimensionat faţă de acela al recitalului dramatic. Eclipsa tot mai evidentă a acestuia din urmă a devenit subiectul unui colocviu, unde s-a vorbit despre confuzia care mai domneşte între un recital şi un „moment" pregătit pentru examenul de an sau pentru vreun concurs în vederea ocupării unui post de actor/actriţă. S-a vorbit despre faptul că recitalul actoricesc, în adevăratul înţeles al cuvântului, este la îndemâna unui actor consacrat şi mai puţin a unuia care-şi începe cariera. Din cele opt evoluţii individuale una singură a fost cu adevărat revelatoare pentru posibilităţile interpretative ale protagonistei, monologul Danielei Mudreac, actriţă la Teatrul Naţional din Chişinău. Ea este şi câştigătoarea Premiului pentru cea mai bună interpretă în recital.

S-a găsit o soluţie de compromis în ce priveşte prezenţa marionetiştilor în palmaresul galei. Cele două secţii de Artă a mânuirii păpuşii şi marionetei, de la Bucureşti şi Iaşi (singurele din ţară), s-au înscris cu câte un spectacol în care ar fi fost greu de descifrat o performanţă individuală. S-a recurs la o formulă care tinde să prindă rădăcini, aceea de *recital de grup*. Premiul pentru cea mai reuşită evoluţie colectivă a revenit studenţilor bucureşteni din spectacolul „Adunarea păsărilor", realizat în colaborare cu Teatrul „Ţăndărică", în regia lui Cristian Pepino. Aplaudată de critică şi public la Festivalul internaţional de la Charleville–Mézières, trupa a parcurs în grabă câteva sute de kilometri pentru a oferi publicului din Costineşti unul din cele mai interesante spectacole.

Probabil, numărul mare de spectacole a provocat introducerea unui premiu nou, la gala de la Costineşti, Premiul pentru cel mai bun spectacol, adjudecat de „Tinereţe fără bătrâneţe", realizat de studenţi ai Academiei de Teatru şi Film din Bucureşti, în regia Nonei Ciobanu, de la clasa profesor Silviu Purcărete.

Alte două premii de interpretare au revenit unor absolvenţi. Marele Premiu, lui George Ivaşcu (ATF Bucureşti), reţinut de juriu şi de spectatori din „Streaptease" de Mrozek şi Premiul pentru cea mai reuşită evoluţie în spectacol, Marthei Lazar (Institutul de Teatru din Târgu Mureş, secţia maghiară).

Ca la orice festival care se respectă, a existat şi un mare nedreptăţit: „Regele moare" de Eugen Ionescu, spectacol al Teatrului „Eugen Ionescu" din Chişinău. Elaborat cu o maturitate, o profunzime a gândului artistic care-l făceau să distoneze", să pară „bătrân" printre atâtea reprezentanţii studenţeşti (meritând, mai degrabă, să figureze hors–concours), programat seara târziu (poate prea târziu!), „Regele..." a murit, de data aceasta, fără gloria care credem că i s-ar fi cuvenit.

Acestea fiind zise, va deveni, oare gala un festival exclusiv studenţesc? Actorii tineri împrăştiaţi în teatrele din ţară să-şi fi pierdut elanul, ambiţiile în atmosfera stătută de provincie? Iniţial dedicat lor, pentru a le oferi o şansă de a „ieşi la vedere", gala seamănă tot mai mult cu un tren obligat să-şi schimbe pasagerii şi ruta. Anul acesta, deja, accentul pare să se fi mutat pe confruntarea nu doar între câteva institute teatrale, ci, mai ales, între facultăţile de stat şi cele particulare, unde se simte o doză serioasă de încrâncenare şi ambiţie a studenţilor „plătitori", de a fi văzuţi, de a evolua cu şanse egale alături de colegii lor mai norocoşi.

Ce se va întâmpla cu gala în ediţiile viitoare? Organizatorii trebuie să se decidă şi să-i confere un profil mai clar, o ţintă mai precisă, care să ducă la o participare mai puţin stufoasă, dar pregnantă. Se va transforma într-un laborator, un teren al încercărilor, va deveni o universitate teatrală de vară, cum o văd unii? Va deveni Costineştiul un târg de actori, cum recomandă alţii? Unde directorii institutelor de teatre îi vor putea cunoaşte pe absolvenţii de teatru? Sau, poate, în contextul unei viitoare inflaţii de tineri actori, gala va deveni un festival al performanţei actoriceşti?

Viitorul acestei manifestări depinde de organizatori, iar importanţa ei în plan naţional va fi dictată de calitatea participării şi consistenţa premiilor puse la bătaie. Altfel, vom mai bifa o acţiune, fără să ştim prea bine de ce o facem, cui o adresăm, ce argumente culturale, artistice o susţin, o justifică.

Sandra MIRON

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

FILM

Costineşti '93 în discuţie

Noul Cinema Românesc

În ordinea frivolităţilor unei arte a spectacolului, moda festivalurilor cinematografice ar fi un lux al mondenităţii superflue faţă de care condeiele prea severe au pregătită, în cel mai bun caz, ironia condescendentă rezervată manifestărilor similare ale muzicii uşoare. E greu de contrazis această imagine, mereu alimentată de frecvenţa ceremoniilor şi abundenţa premiilor din palmaresuri, suprapuse sau inversate – etichete bune pentru întreţinerea stării de suficienţă, intratabilă, a multora dintre „ecranişti".

Există însă şi altă ordine de idei pentru acest mod de a respira al lumii filmului, în virtutea unei necesităţi destul de obscure şi deloc frivole, care-i ţine pe participanţii Festivalului de la Costineşti, până la ora 2 sau 3 din noapte, ţepeni de frig, înfăşuraţi în păturile luate de la hotel, pe băncile de beton şi plastic plat, mult mai dure decât ale unui stadion, de la amfiteatrul în aer liber, ca să vadă, după 4–5 scurt–metraje cam lungi, două filme declarate lungi şi departe de a fi atât de încântătoare încât să-i facă să uite atrocele incomodităţi. Meritul întrunirii din staţiunea de pe litoral e că ne-a înlesnit anual şi ne-a îndemnat estival la o atare gimnastică respiratorie benevolă, fie ea şi mimetică ori compensatorie, cu sincope şi frisoane metaestetice, reconvocându-ne de fiecare dată, fără a promite pentru anul viitor nici condiţii, nici filme mai bune.

Nu ştiu, decât din auzite, cum a fost acest festival până în 1989. Ce ştim cu toţii e că primele sale ediţii din anii '90 au fost singurul loc de întrunire periodică a cineaştilor, filmologilor şi cinefililor pentru decantarea valorică a peliculelor autohtone, cu patru păcate primordiale: 1. prezentarea în afară de concurs a lung–metrajelor celor mai importante. 2. preselecţia precară a scurt–metrajelor profesioniste şi studenţeşti. 3. mult prea multe anomalii în întocmirea juriilor şi deci a palmaresurilor. 4. un schimb de idei redus la nişte conferinţe de presă impropriu numite astfel şi care oricum nu puteau ţine locul altor forme de dialog.*) Graţie unor sârguinţe individuale, mai mult decât contribuţiilor instituţionalizate, festivalul a supravieţuit totuşi, iar numele celor în drept a fi citaţi deasupra tuturor palmaresurilor sunt: Gheorghe Bejan, *producător* din partea Ministerului Tineretului şi Sportului, regizorul Copel Moscu, pe post de *director*, Alina Sălcudeanu şi Laurenţiu Damian reprezentând Centrul Naţional al Cinematografiei şi Uniunea Cineaştilor.

În plus, s-au găsit şi printre concurenţi, de fiecare dată, câţiva care nu numai că au salvat onoarea întâlnirii, dar au şi întrupat speranţa, prea veche pentru a nu fi cam obosită, că filmul românesc poate să fie Film şi că filmul românesc poate... să nu fie prea românesc, spre a-l parafraza total pe Louis Delluc. Anul trecut salvatori au fost studenţii de la Academia de Teatru şi Film, cu scurt–metrajele lor de exerciţiu şi cineaştii studioului din Chişinău, care şi-au adjudecat, cei mai mulţi pe merit, principalele premii. Anul aceasta a fost rândul unor realizatori de filme documentare să ne surprindă, reamintindu-ne ceea ce aproape uitasem, după hiatusul multor ani: ce poate să însemne acest gen în susţinerea fluxului vital al unei cinematografii. Documentariştii, deci, dar nu în primul rând cei de la studioul de specialitate „Al. Sahia" care vegetează în propriul nume şi în fixaţiile tipice ale Departamentului Informaţiilor, ci sub sigla altor producători. Aceştia nu fug, ca predecesorii lor, de tematica socială şi de eseul auctorial: *Eliberare*, film video despre copiii străzii, realizat de operatorul devenit autor Sorin Ilieşiu, împreună cu scriitorul–cineast Ioan Groşan, sub egida GDS, şi alt film video, de la aceeaşi casă de producţie, *Petre Ţuţea–Emil Cioran*, de Sorin Ilieşiu şi Gabriel Liiceanu. Lung–metrajul documentar produs în sistemul „Sahia–film" – „România–film", *Timişoara, decembrie 1989* de Ovidiu Bose Paştina, şi-a văzut şi el, cu acest prilej, premiera românească, întârziată cu un an sau doi, iar titlul l-am regăsit în palmares, deşi, asemeni celor pomenite înainte, cu o treaptă mai jos decât ar fi meritat.

Revelaţiile lung–metrajelor de ficţiune n-au mai venit de peste Prut, ca anul trecut, ci de peste marginile programului de concurs, prin filmele proiectate dintr-o slăbiciune comună a producătorilor, autorilor şi organizatorilor, în afara competiţiei: *E pericoloso sporgersi* de Nicolae Caranfil şi *Vulpe–vânător* de Stere Gulea. Ca şi documentarele din afara sistemului, lung–metrajele din afara concursului sunt primele semne certe că ne apropiem de încheierea unei perioade a istoriei filmului românesc, începută prin 1980 şi care nu s-a putut sfârşi automat în 1989 – perioada unui cinematograf pe care l-am numit al disperării, ilustrat mai ales în ultimii ani de producţii inegale, dar unite sub acelaşi semn: de la cele ale lui Lucian Pintilie, clar detaşate de celelalte, până la debuturile lui Laurenţiu Damian sau recidivele lui Ioan Cărmăzan ori Şerban Marinescu. Ar urma ca de-abia acum să se producă – iar filmul atât de potrivit intitulat *E pericoloso sporgersi* ar spune că s-a şi produs – cristalizarea unei noi gândiri şi a unei noi expresii filmice, ale acestui deceniu şi, poate, ale Noului Cinema Românesc.

De aceea, intenţia declarată de Centrul Naţional al Cinematografiei şi de Ministerul Culturii, ca tocmai acum să instituie altundeva, la Bucureşti, un Festival Naţional, iar întâlnirea de la Costineşti să fie reintrodusă în formula tematică şi limitativă din care ea tocmai a ieşit – ca fost festival al filmelor „pentru tineret" sau „cu tematică pentru tineret" sau „al cineaştilor tineri" – mi se pare o idee nu doar de neficerită turnură conservatoare, dar şi una de-a dreptul funestă. Acum, când urmează să înceapă a intra în producţie primele promoţii din noua serie de realizatori formaţi la A.T.F., acum, când ansamblul producţiei e redus drastic, a crea tocmai acum această dihotomie, ar fi un lux pompos al cărui gust îl cunoaştem şi a cărui unică productivitate ar fi oficializarea solemnă a actualelor premii ale organizaţiei unice a cineaştilor, în sprijinul osificării în continuare a vieţii noastre cinematografice. Să lăsăm Bucureştiului privilegiul de a distribui premiile UCIN cum a făcut-o până acum (de pildă chiar în 1993), fără a-şi extinde procedurile asupra Costineştiului (cum s-a întâmplat întrucâtva şi în 1993). Şi să eliberăm pe o cale amiabilă festivalul de pe litoral de tutela etatistă şi totalizant obştească, sprijinindu-l în interesul tuturor, inclusiv al cineaştilor consacraţi, să fie ceea ce s-a intitulat deja, pentru prima dată în acest an: Festivalul Naţional al Filmului Românesc.

Numai Costineştiul poate deveni ce a fost Oberhausen–ul pentru Noul Film German. Adică fără apetiturile ceremonioase excesive care favorizează manipulările, compromisurile şi jocurile de culise, adică departe de disputele veleitare şi manevrele interesate pentru putere administrativ–artistică. Numai Costineştiul poate oferi altceva decât întoarcerea nostalgică la anii '60, la Festivalul naţional al filmului de la Mamaia. Pentru aceasta ar trebui să intre în scenă încă din această toamnă un Comitet de iniţiativă care să atribuie Festivalului cinematografic de la Costineşti din 1994 calitatea unei ediţii întâi dintr-o nouă serie: un festival care să nu fie o simplă funcţie de trimestrul doi sau trei a altor instituţii, ci propria sa instituţie, în relaţii de colaborare pe bază de autonomie cu UCIN, CNC, ATF, cu organizatorii şi sponsorii; un festival cu statut şi regulament propriu, înlocuind actualul sistem întâmplător şi în acelaşi timp dirijat de numire a juriilor şi întocmire a palmaresurilor; cu un palmares care să prevadă, după Marele premiu al festivalului, un Mare premiu al juriului pentru tinerii cineaşti, în afara premiilor pentru filmele de debut şi studenţeşti; un festival care să facă distincţia între secţiunea oficială, desfăşurată intensiv în sala acoperită şi proiecţiile reluate după lăsarea întunericului, pentru publicul din staţiune la amfiteatrul în aer liber... Şi alte despărţiri ale pământului de ape, prin structurarea programului, prin preselecţia filmelor şi economia de timp, cu un spaţiu orar rezervat unei sesiuni speciale a viitorului Club pentru Dialog Cinematografic, care va lua fiinţa, să sperăm în toamnă, sub egida Uniunii Cineaştilor, în organizarea Asociaţiei criticilor de film şi în colaborare cu alte instanţe interesate şi personalităţi solicitate în acest scop. Acest CDC ar putea fi nucleul de lucru al viitorului festival în anul care-l precede.

Filmul românesc al anilor '90 va fi Noul Cinema al tinerilor care ştiu să-şi preţuiască înaintaşii şi spiritul critic. Sau nu va fi deloc. Sau va fi ce a mai fost: o cinematografie insularizată, cu izbucniri sporadice şi cu câteva personalităţi izolate de ingratitudinea colegilor şi în propriul orgoliu, fără relevanţa universală a unei şcoli naţionale de artă.

Valerian SAVA

*) În numărul trecut al revistei noastre, declarând că pune „punct final" disputei sale cu critica (cu ameninţări de popire din partea-i, de când cu notarea cu trei stele din cinci a filmului său *Rămânerea*), prietenul Laurenţiu Damian, temperamentos ca de obicei şi blestemând patetic ca-n propriile filme, vede „critica de film" însăşi, în corpore, compromisă ca atare, de aceste adunări eterogene ale falselor conferinţe de presă, cu reflexele lor populiste de la „dezbaterile de pe plajă" ale ediţiilor uteciste ale festivalului. Dar asta e altă problemă, pe care n-o vom aborda simetric vorbind global despre „regia de film".

UN BASM CU ZÂNE ŞI ZMEI

Pentru a îndulci mefienţa lui Pirandello faţă de a şaptea artă, vom continua traseul urmelor sale, constatând că în cinema transferul reciproc de identitate dintre personaje şi actori capătă note distincte, prodigiosul impact sociologic fiind una dintre ele. În acest sens, ideea lui Ioan Lazăr de a scrie o (*Istorie a filmului în personaje şi actori*) destinată publicului larg merită a fi apreciată pentru justa proporţionare dintre regalul caleidoscopic oferit consumatorilor de cinema şi discreţia elegantă a observaţiei de nuanţă stilistică menită degustătorului de film, raport dozat parcă după formule matematice.

Dacă primul volum avea ca obiect cuplurile cinematografice, cu un anumit accent pe cele de inspiraţie literară, în al doilea opus al proiectatei sale tetralogii Ioan Lazăr operează o separaţie în binom, obţinând un rezultat în două părţi: prima dedicată ipostazelor seducătorului univers al personajelor de film feminine, iar cealaltă consacrată maleficului fascinatoriu prezent din plin mai ales în rândul tagmei virile de pe marele ecran. Misoginii nu trebuie însă să citească cu prezumţie prima secţiune, după cum nici amatoarele de senzaţii tari nu trebuie să exulte a priori în perspectiva celei de-a doua jumătăţi a cărţii.

Oarecum înşelător, titlul *Seducţia feminină, fascinaţia diabolică* ar putea induce ideea că, din vasta galerie a frumoaselor cu trup de celuloid autorul a ales numai genul fatal. Două aspecte sunt elocvente în respingerea acestei supoziţii: cel dintâi ar fi punerea de surdină la definitoriul fenomen al divismului italian, prezent în volum doar prin Francesca Bertini, în timp ce Lyda Borelli sau Pina Menichelli au rămas să privească din eter, cu farmec discret, ascensiunea de sfârşit de secol a rivalei lor; al doilea argument este absenţa personajului Lola–Lola din „Îngerul albastru" de Joseph von Sternberg, rol căruia Marlene Dietrich i-a conferit valenţe arhetipale. Nu este vorba deci de un amplu elogiu al seducătoarelor din vocaţie, ci de o privire plină de directeţe asupra diferitelor întrupări, toate de o seducţie intrinsecă, ale paradigmei personajului feminin în cinema.

Prin similiritate, în sintagma „fascinaţia diabolică" accentul trebuie pus pe primul termen, căci o retrospectivă a diavolilor marelui ecran din care lipseşte „omul cu o mie de feţe" – Lon Chaney – este superfluă. În plus aici şi-au găsit adăpost farmecele câtorva celebrităţi care s-au dovedit excedentare primei jumătăţi a cărţii: Louise Brooks (acolo cu „Jurnalul unei femei pierdute", aici cu „Lulu"), Diana Ross, Anne Parillaud, dar şi grotescul Saraghinei felliniene creată de Edra Gale în „8 1/2"

Infailibil în metoda de lucru cu fişele, Ioan Lazăr reeditează la scară redusă, în noul său volum, sistemul din mai vechea lui lucrare „Teme şi stiluri cinematografice": pe eşafodajul construit cu minuţie al datelor naraţiunii filmului, criticul aplică grila sa de analiză, relativ lapidară dar precisă.

Vocea autorului se modelează în general adecvat, în funcţie de subiectul abordat. În capitolul „feminin" predomină un anumit biografism, menit să releve faptic atât coordonatele lăuntrice, cât şi evoluţia exterioară a personajului. De unde putem concluziona că viaţa femeii e un întreg film (numai că savurarea lui ne îndepărtează uneori de lucruri sobre... cum sunt cărţile de film). Emblematică este analiza personajului Sylvia din „La dolce vita", interpretat de Anita Ekberg, în care surprinde plăcut implicarea afectivă a criticului care ar fi trebuit să fie puţin augmentată şi în cazul altor personaje (în primul rând... din cavalerism).

A doua secţiune a volumului, cea despre „fascinaţie", insistă mai mult atât pe strategia personajelor, cât şi pe modalităţile de realizare cinematografică a pretenţiosului specific tematic. Acribia amănuntului narativ se îmbină aici cu ambiţia hermeneutică şi aplicate unor personaje care au făcut serie pe marele ecran (precum Frankenstein şi Dracula/Nosferatu) oferă rezultate destul de împlinite. Răzbat vagi ecouri ale criticii naratologice din primele cărţi ale lui Ioan Lazăr şi ele pot produce nostalgia păşirii cercetătoare pe acele tărâmuri inedite, fie ele minate de împrumuturi uneori forţate din zonele adiacente ale lingvisticii.

Dat fiind că femeia e o eternă poveste, dar şi pentru că dracul îşi vâră coada când nu te-aştepţi (adică, mai mereu), autorul ne-a adus cu informaţia până la anul în curs. A ţinut chiar să-şi onoreze cititorii cu o prezentare grafică a volumului la fel de fermecătoare precum multe din personajele sale. Imaginea dinamică a Sharon-ei Stone, ce ilustrează coperta, pe lângă calitatea de a sublinia cele două direcţii ale cărţii, poate fi considerată şi o figurare ideală a actului critic: o operaţie executată cu precizie feminină şi forţă obiectuală masculină asupra unui întreg a cărui fragmentare ne ajută, în cele din urmă, să ne delectăm cu licori fine.

Dinu–Ioan NICULA

*) Ioan Lazăr: *Istoria filmului în personaje şi actori*, vol. II. *Seducţia feminină, fascinaţia diabolică*, Editura Felix–Film, Bucureşti, 1993.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

UNIVERSALITATE

Un istoric al medicinei, nume de prestigiu în specialitate (Valeriu Bologa), găsea, aşadar, în 1935, că, la acea dată, Mircea Eliade era singurul român care „în Istoria ştiinţelor a evadat din etnic şi a abordat chestiuni de interes universal".

Singurul sau nu, ceea ce e sigur este că din copilărie, de pe la 11 ani, când a „descoperit un joc nou", lectura, Mircea Eliade a început să nutrească „visuri de spirit universal". O ştim din *Amintirile* sale. Impulsionat de Voltaire, de Goethe, de Balzac, mai târziu de Papini, al cărui *Un om sfârşit* l-a izbit „ca un trăznet", el s-a înverşunat să-şi formeze o cultură completă în toate sensurile. Voia să se instruiască în toate domeniile şi din toate sursele posibile, adică din tot ce s-a scris esenţial, de la începuturile lumii până în prezent, pe tot pământul. Dorea să şi scrie de toate, ca Voltaire, să nu se limiteze „la ştiinţă, bunăoară, sau la literatură, sau istorie". Adolescent, s-a apucat să înveţe în acest scop, în afară de limbi europene, ebraica, persana, sanscrita. La douăzeci de ani, asumându-şi (şi recunoscându-i-se) rolul de mentor al generaţiei sale, trasează în ziarul *Cuvântul* un itinerariu spiritual luminat de principiul „sintezei", al închegărilor largi, cuprinzătoare, „curajoase". Un asemenea principiu implica prin definiţie negarea localismului mărginit, deprovincializarea. Lupta împotriva mentalităţii provinciale a fost o constantă majoră a publicisticii juvenile (şi nu doar juvenile, de altfel) eliadeşti. Convingerea lui (reflectată şi în romanele – frescă *Întoarcerea din rai* şi *Huliganii*) era că poţi deveni „spirit universal" şi trăind într-un oraş de provincie românesc. În definitiv, oraşele ruseşti ce au dat omenirii mari scriitori şi artişti erau, în secolul trecut, încă şi mai înapoiate decât cele româneşti din secolul nostru.

Chestiunea aceasta, Eliade a discutat-o şi cu Lucian Blaga, oral şi epistolar şi, într-o misivă din 25 august 1937, filosoful poet răspunde lapidar unor întrebări pe care se vede că mai tânărul emul i le pusese. Opinând că „noi, românii, pare că am avea o anume înclinare" spre tipul „omului universal", dovadă fiind apariţia unui Cantemir, a unui Hasdeu, Blaga observă că, din păcate, „acest tip s-a realizat (...) la noi până acum cam diletant". Adică într-un mod ce „tocmai nu poate să constituiască pe omul universal". Universalismul autentic exclude diletantismul. Zadarnic te produci în toate sferele spiritului, dacă produsele sunt caduce. „Dacă luăm exemplarele supreme de oameni universali (Leonardo, Goethe) – argumentează gânditorul –, se va vedea că operele lor din orice domeniu *suportă o judecată prin criterii imanente ale domeniului despre care e vorba*". Acesta, doar acesta e adevărat universalism. El „procedează prin limitare a domeniilor". „Opusul său, continuă autorul *Eonului dogmatic*, este universalismul romantic", care „amestecă genurile". Declarându-se, fireşte, pentru primul, pentru adevăratul universalism, Blaga nu se sfieşte să-l considere propriu sie însuşi şi confratelui mai tânăr: „Şi cred chiar că eu şi D-ta suntem exemplarele cele dintâi la noi ale acestui tip natural în proces de realizare". Citind aceste propoziţii, Mircea Eliade îşi va fi recunoscut în ele ecoul propriilor reflecţii. Cu toate că în *Itinerariu spiritual* tocmai exaltase diletantul (utilizând impropriu acest cuvânt, înţelegând prin „diletant" opusul lui, insul temeinic pregătit pe mai multe tărâmuri), el detesta diletantismul, improvizaţia. Din adolescenţă, precizează Eliade în *Amintiri*, s-a născut în mine neîncrederea faţă de diletanţi, teama de a nu mă lăsa păcălit de un amator, dorinţa tot mai aprigă de a merge la izvoare, de a consulta exclusiv lucrările specialiştilor, de a epuiza bibliografia. Dar oare nu substituie memorialistul „dorinţa" sa oricât de aprigă, realităţii? Nu era cumva antidiletantismul său doar un bovarism?

Paralel *cu Mircea Eliade şi corespondenţii săi*, a apărut tot sub îngrijirea lui Mircea Handoca, în editura „Jurnalul literar", volumul *Morfologia religiilor – Prolegomene*. Cuprinde trei tipuri de scrieri din etape diferite ale activităţii autorului, distribuite în trei compartimente. Sub genericul *Mituri şi legende* sunt grupate pagini de tinereţe, majoritatea din anii 1925–1926; *Prolegomene* se intitulează versiunea iniţială românească a unor capitole din *Traité d'histoire des religions* (1943), în sfârşit, *Comentarii*-le numesc articole şi studii apărute în 1938–1940 sau postum. Edificatoare pentru tipul de universalism pentru care Mircea Eliade a optat încă din anii formaţiei sale sunt textele din primul compartiment. Celelalte, aparţinând operei de maturitate, sunt tocmai dintre acelea ce l-au consacrat pe plan mondial ca universalist autentic, adică sunt prin definiţie expresia universalismului exemplar. În adolescenţă, Eliade n-a fost ocolit, potrivit confesiunilor proprii, de tentaţii spre o vastitate inconsistentă şi, cedându-le, s-a văzut alunecând în superficialitate. Dar a ştiut să se oprească la timp. Identificându-şi greşelile prompt, şi le-a reprimat drastic şi s-a străduit să nu le repete.

La vârsta de optsprezece–nouăsprezece ani, elev în ultima clasă, apoi student în primul an, Mircea Eliade scria – înainte de începerea prodigioasei activităţi publicistice la *Cuvântul* – în fel şi fel de mici periodice (*Est–Vest, Ştiu tot, Foaia tinerimii, Orizontul* ş.a.) articole pe cele mai diverse teme, inclusiv pe teme de istoria religiilor. Această din urmă tematică o ataca mai ales în *Orizontul*. Ceea ce s-a reprodus de acolo în *Morfologia religiilor* ne introduce (s-ar putea spune) pe şantierul savantului în genere. Articolele sunt mai curând nişte conspecte, nişte extrase din caiete de studii. Cum avea să noteze „doctorul" în 1927, el intenţiona să publice „o mică *Introducere în istoria religiilor*, schiţând câteva linii de orientare pentru cititorii români". În vederea acelei lucrări aduna materiale şi medita asupra lor. Era, după propria lui apreciere, o muncă fără pretenţii, dar necesară „pentru nevoile actuale de informare în ţara mea". Tânărul studios îşi instruia compatrioţii autoinstruindu-se. Învăţa, învăţându-i. Învăţându-i din ceea ce învăţase şi continua să înveţe el însuşi şi, în acelaşi timp, învăţându-i cum să înveţe. Cum să înveţe în spirit universalist!

Cu tot caracterul lor fragmentar, textele recuperate de Mircea Handoca învederează vocaţia autorului pentru construcţii vaste, pentru „închegări largi, cuprinzătoare". Predestinat carierei didactice, Mircea Eliade simţea vădit, încă de tânăr, nevoia expunerii complete, sistematice, a documentării exhaustive. Câteva articole se ocupă de potop, formând un mic ciclu intitulat de editor *Mitul potopului*. Ele cercetează înfăţişările acestui mit în eposul babilonian (Utnapiştin), ebraic (Noe), indian (Satapatha Brâhmana, Hari-Purana, Mahabharata, Bhagavagata-Purana), grec (Deucalion, Ogyges, Dardonus), în folclorul asiatic, australian şi melanesian, în cel din ambele Americi, adică în toată literatura universală. Din perspectivă universalistă sunt considerate şi alte mituri, legende, opere cu caracter sacral, practici cultice şi magice (mitul lui Etana, cel al turnului Babel, misterele orfice, Cartea morţilor egipteană şi cea tibetană, Cântarea cântărilor, magia, metafizica), chiar dacă nu în toate cazurile cercetătorul dispune de material informativ privind lumea întreagă. Constant, fapte de cultură sunt studiate comparativ. *Cântarea cântărilor*, bunăoară, e pusă în relaţie cu literatura religioasă egipteană, examinându-se (şi respingându-se) posibilitatea ca poemul biblic să fie (cum considera un învăţat german) o traducere. Studiul despre misterele orfice e precedat de un altul privind *Misterele şi iniţierea orientală* în general. El urmăreşte infiltraţii ale orfismului în filosofia greacă, îndeosebi la Heraclit, atribuie iniţiere orfică apostolului Pavel, care ar fi „experimentat moartea şi învierea lui Zagreus" şi „cunoscând creştinismul apostolic" ar fi „repetat cu Christ ceea ce descoperise cu Dionysos–Zagreus". Într-un cuvânt, orice ar cerceta, tânărul Eliade proiectează la scara culturii universale, refuză permanent orice „provincialism".

Condiţia primordială şi indispensabilă a menţinerii la altitudinea universalităţii este, desigur, documentarea din sursele cele mai sigure. E o cerinţă pe care Eliade se sforţează, de la primele demersuri investigative, să o realizeze exemplar. În fiecare articol el îşi validează aserţiunile prin indicarea exactă a izvoarelor informaţiei utilizate, menţionează zeci de autori, citează titluri în toate limbile de circulaţie planetară, uneori dă la sfârşit bibliografia completă sau, în orice caz, esenţială a problemei. Utilizează adică o metodologie ştiinţifică modernă de valabilitate universală. Probitatea lui merge până acolo, încât în obstinaţia de a se ţine la zi cu progresul gândirii şi informaţiei ştiinţifice în orice chestiune, solicită savanţilor străini studii ale acestora de care luase pe vreo cale cunoştinţă, înainte de tipărirea lor, şi uneori le obţine. Pentru a putea, de exemplu, să demonstreze similitudini între orfism şi religia numită „The ghost dance" a unor indieni americani, junele savant român, ştiind că scrisese pe acea temă Vittorio Macchioro, a solicitat profesorului italian – şi l-a primit – manuscrisul unui capitol din noua ediţie inedită a cărţii sale, *Zagreus*.

Astfel – doar astfel – se accede la universalitate. Prin muncă intensă, asiduă şi onestă. Pe alte căi, mai comode, prin aranjamente, prin relaţii, se pot obţine simulacre de participare la creaţia universală de cultură: invitaţii la congrese, premii, distincţii, adică străluciri ce pot fi înşelătoare, „eternităţi de o clipă". Oricât de necunoscut, Bacovia e mai universal decât era – chiar la apogeul falsei sale glorii – Elena Ceauşescu.

Literatorul

Redactor-şef: MARIN SORESCU

Bustrăm acest număr cu imagini din Basarabia

Basarabia

În acest număr semnează:

Horia Bădescu • Andrei Burac • Leo Butnaru • Mihai Cimpoi • Ion Cocora • Valeriu Cristea • Iordan Datcu • Ion Hadârcă • Dumitru Matcovschi • Valeriu Matei • T. Mihadaş • Fănuş Neagu • Edgar Papu • Adrian Păunescu • Nicolae Rusu • Marin Sorescu • Vasile Vasilache • Teodor Vârgolici • Grigore Vieru

Debut

Poftă fără saţ

mi-e poftă de o fântână cu gust de domnişor
de pietre colţuroase şi o cană cu vin fiert
mi-e poftă de ochiul sălbatic mustind în păcat
de buze care-şi caută forme proaspete
mi-e poftă de noaptea cu ritmuri de furtună
nebună
de ursitoarea mea tânără şi femeie
mi-ar fi poftă de clepsidra – fată bătrână
şi-o poftă de zbatere cu trupuri
poftă cu marea care zilnic se rupe de stâncă
poftă de poftă şi poftă.

Oana PRAHOVEANU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

MERIDIANELE LIMBII ROMÂNE

Monica SĂVULESCU VOUDOURIS

Vânduţi la ora Bizanţului

Poate ar fi bine, dragul meu, să deschid puţin geamul. Uite, afară amurgul e cald. Un soare imens, roşu – poţi să-l vezi din fotoliul tău –, se zăreşte pe geamurile blocului de pe partea cealaltă a străzii. Acum se reflectă în ferestrele spaniolilor şi ale italienilor. Apoi, peste o oră, se va ridica şi se va lipi de geamurile surinamezilor. De acolo, de sus, se va oglindi în apa canalului din spatele casei. După care, luminând ca un fanion ferestrele iranienilor şi ale grecilor de la ultimul etaj, va aluneca peste bloc, va cădea definitiv în ape. Şi peste lumea noastră pestriţă de emigranţi se va lăsa întunericul.

Acelaşi soare, deci. Care străluceşte şi-n Spania, şi-n Italia, şi-n Grecia, şi în Surinam... Se plimbă acum pe la ferestrele cartierului nostru din Utrecht. Se lipeşte câte o oră, două, ba pe la unii, ba pe la alţii. Pentru a se rostogoli apoi în canalul Ouderijn şi-a o porni cu valul la vale. Din ce în ce mai mic, din ce în ce mai departe, un punct luminos în marea de întuneric.

E plăcut afară. Păcat că nu vrei să aerisim puţin camera. Ai fumat mult cât am lipsit. Casa toată miroase a tutun de pipă. Şi-n jurul tău numai beţe de chibrit arse, Doamne, Dumnezeule! Am o spaimă enormă la-ntoarcere, de câte ori trebuie să lipsesc o vreme. Vin înapoi cu sufletul strâns. Deschid tremurând uşa. Trec prin coridor cu genunchii moi. Când, din cadrul uşii, te văd, mă mai liniştesc. Dacă linişte poate fi asta numită!

Controlez pe masă c-o privire rapidă sticluţele de medicamente. Slavă Domnului, totul e-n ordine. Îţi percep tresărirea, când mă zăreşti. Aproape zâmbet. Şi din nou, pentru câteva secunde, lumina aceea mare în priviri. Duioşia fără de margini. Da, m-am întors! Mă aşez pe scaunul meu, aproape de tine. Deşi ar fi trebuit să controlez mai întâi frigiderul din bucătărie, dacă ţi-a mai rămas ceva de mâncare. Prin uşa deschisă întrezăresc imensa dezordine, semn că ai umblat de colo-colo prin casă. Mobile mutate din loc. Vrafuri de cărţi, aruncate care pe unde. Bucăţi de hârtie rupte, de-a valma. Zile grele, deci. Nopţi nedormite.

Nu spui nici un cuvânt. Mă reaşez pe scaunul meu. Doar la câţiva centimetri de mine, pe speteaza fotoliului, braţul, pe care ţi-l cunosc, porţiune cu porţiune. Culoarea închisă a pielii, pe care anii de izolare n-au reuşit s-o decoloreze. Brun auriu, soare mediteranean acumulat în celule de generaţii. Pilozitatea accentuată, care de fiecare dată, în tinereţe, mă ducea cu gândul la un vers dintr-o poezie de Ritsos. El scria undeva, despre femeile din Elada, care aşteaptă zile şi zile pe coastă întoarcerea vapoarelor şi-şi văd de la depărtări bărbaţii pe spuma valului, frumoşi şi păroşi. O asemenea femeie m-am simţit toată viaţa şi eu, romănca!

Iartă-mă, Mihalis, c-am lipsit vremea din urmă. Ştiam însă că nu pot face altfel. Pentru binele tău. Şi al meu. Am fost plecată. Departe. Acolo unde mi-am dorit de ani de zile să mă pot duce. Acolo unde ţi-ai dorit tu să trăim, de când te cunosc. Acasă la tine. În Grecia.

O, ştiu că te iau prin surprindere. Îţi văd privirea trezită pentru o clipă, printre pleoapele grele. Da, dragul meu, da. Acasă la tine am fost.

Venise timpul, Mihalis. Au trecut prea mulţi ani de când amânam. Totdeauna te-am înţeles. M-a cutremurat ruptura aceasta tragică, ce ţi-a marcat viaţa. Nu m-am îndoit nici o clipă de temeiul acestei rupturi. Ştiu cât te-a durut, dragul meu, lipsa alor tăi de integritate. Ştiu cât te-a costat jurământul de a nu te mai întoarce printre ei niciodată. Bănuiala aceea că n-au fost loiali. Că n-au rezistat până la capăt. C-au trecut de partea cealaltă a baricadei. Că te-au trădat. A prins în sufletul tău rădăcini. A crescut an de an, devenind obsesie. Apoi coşmar. Te-a sufocat. Ai crezut că vei scăpa de dezastru doar rupând-o definitiv cu trecutul. Tu, care trăiai numai cu gândul la ei. Tu, care în primii ani nu făceai altceva decât să-mi povesteşti istoria Greciei, căutând în ea argumente şi scuze pentru anii de dictatură. N-am să mă mai întorc niciodată acolo, spuneai în final. Şin nici voi n-aveţi ce căuta. Lasă copilul să devină european. Nu suntem greci, încercai singur să te convingi. Pentru ca tot tu, noapte de noapte, cu radioul portativ aşezat în pat alături de noi, să încerci să prinzi buletinele de ştiri din Atena. Pentru ca în canicula bucureşteană, când nu ne lua somnul până spre dimineaţă, să-mi traduci ore întregi poezii de Kavafis. Chiar şi acum ştiu, Mihalis, că în zilele bune, iei chitara şi murmuri printre buzele arse de-atâtea medicamente, un cântec care mi-a legănat tinereţea alături de tine: „Manoula... Manoula..."

Ţi-am călcat deci jurământul. Doar că nu mai puteam face altfel. Sunase ceasul. Trebuia reînnodat firul. Fiindcă au trecut peste douăzeci de ani de la acele evenimente şi peste tine două emigraţii. Fiindcă am avut timp să ne dăm seama că ei, şi numai ei, buni sau răi, sunt ai tăi. Fiindcă... da, îmi înghit vorbele, nu le rostesc cu glas tare, dar le gândesc, se zbat în mine ca limbile unui clopot de-alarmă... Mie, Mihalis, aicea, singură, mi-e frică cu tine... Mă înspăimântă lunile şi anii ce vor urma. Nu, nu-ţi spun nici un cuvânt. Doar că în mintea mea imaginile se îmbulzesc, dau năvală, mă urmăresc. N-o să ne putem ascunde la infinit. Într-o zi se va afla totul. Va trebui acceptată ideea că eşti bolnav. Vor veni să te interneze. Ştiu că te vei opune. Ştiu că nu voi putea rezista. Şi mă tem să fiu singură în momentul acela, Mihalis. Vor intra cu forţa în casă... vor încerca să te lege... poate vei reuşi să le scapi... vei fugi până la colţul străzii... Unde te vor ajunge... Te vor trânti la pământ... Nu! Nu! Nu! Simt, Mihalis, că n-am să pot face faţă acestui dezastru!

Lasă-mă să te mângâi. Şi ascultă-mi glasul din nou. Vorbesc iar pentru tine. I-am scris fratelui tău, Nikolaki. Câteva rânduri. Sunt Elena, nevasta lui Mihalis, din România. Ştiţi probabil c-am emigrat... Trăim acum în Olanda. Şi cu el nu e bine.

M-a sunat peste vreo săptămână. Din Rotterdam. Vorbeam cu el pentru prima dată în viaţa mea. Deci venise. Îşi programase un drum în Olanda. Şofer pe un camion de mare tiraj, străbătea adeseori Europa de la un capăt la altul. Ani de zile am suferit că nu ne-a trecut pragul, ştiindu-l totuşi pe-aproape. Le-aducea grecilor emigranţi transporturi cu brânză, măsline, foi de dafin, ulei.

„Spune-mi cum să ajung până la voi".

„Nu ştiu. N-avem maşină. Nu te pot orienta."

„Atunci stai acasă", mi-a spus. „Vin într-o oră sau două."

Am rămas, lângă telefon, ca paralizată. M-am uitat în jur de parcă aş fi descoperit doar atunci locuinţa. S-ar fi cuvenit poate să pun mâna pe-o cârpă de praf, să deretic. Îmi intra pentru prima dată în casă cineva din familia ta. Nu ştiam dacă sunt la curent cu faptul că eşti bolnav. Că nu mai locuim la aceeaşi adresă. Că avem un copil. Puneam mâna pe receptor să te sun. Mă temeam de şocul pe care ţi l-aş fi putut provoca. Lasă-l să vină întâi, îmi spuneam. Poate mergem împreună de cealaltă parte a străzii. Poate telefonăm înainte de-a o porni. Dacă nu ne deschide? Dacă nu ne răspunde la telefon?

A apărut după vreo oră. Un camion imens, un vagon pe roate. Orientat pe străzile încâlcite ale cartierului nostru de-o maşină a poliţiei rutiere. Copiii au ieşit de pe la toate apartamentele blocurilor în stradă. Niciodată nu mai văzuseră o asemenea imensitate de camion. De la fereastră l-am zărit venind de departe. Când s-a mai apropiat, am putut citi, scris pe toate laturile maşinii, cu litere groase, numele tău de familie, numele nostru.

Am coborât. De la volan a sărit pe trotuar un om aproape bătrân. Un grec mărunt de statură, – imagine incredibilă parcă. Cum să poată un asemenea omuleţ stăpâni ditamai hardughia?

Ne-am apropiat unul de altul. N-am ezitat. De parcă ne-am fi cunoscut de când lumea.

Nu-ţi semăna. Sau, poate faptul de-a fi fost mult mai scund îl făcea să nu-ţi semene. Din fotografiile pe care le aveai în geamăntănaşul tău când ai venit la mine, în România, fotografii pe care le-am purtat mai apoi dintr-o ţară într-alta cu noi, am realizat însă că Nikos semăna mult cu tatăl Emanoil. Cu papus-ul, cum îi spune vorbind despre dânsul Iannoula. Vorbind despre dânsul, fără să-şi fi cunoscut vreodată bunicul.

Nikos avea aceeaşi statură măruntă. Dar viguroasă. Emana respectabilitate, domnie chiar. Nu ne-am dat mâna. Ne-am luat în braţe. Ne-am sărutat. Şi-atunci... Atunci a început el să plângă. Într-o clipă i s-a schimonosit tot obrazul. Nu mai era bărbatul puternic care sărise în stradă din maşina cât un vagon. Era un copil neajutorat, cu faţa numai creţuri, prin care se împânzeau lacrimile. Faţa, care dintr-o dată devenise a ta. N-am să-ţi spun cu glas tare ceea ce am trăit în acele momente. Am să-ţi mângâi doar braţul şi-am să las amintirea să curgă. Revăzând în memorie clipa aceea tulburătoare în care mi s-a părut că în faţa mea nu mai era fratele nostru Nikos, ci tu. Chipul tău schimonosit de emoţie când ţi-ai văzut prima dată copilul. Chipul tău schimonosit de durere când, gardată de doi poliţişti, am plecat cu fetiţa de mână din casă.

„Aş putea să te opresc", mi-ai spus, proptindu-te cu spatele în deschizătura uşii.

„Nu, dragul meu, n-ai s-o faci", ţi-am şoptit, şi de faţă cu poliţiştii mi-am pus capul pe umărul tău. Printre pleoapele umflate de plâns, ţi-am zărit o clipă gulerul de la cămaşă. Murdar. Doamne, mamă Chrisanti, am strigat-o în gând pe grecoaica bătrână pe care n-o cunoşteam, Doamne, manoula mas, cât de strălucitoare era cămaşa cu care-l lăsaseşi să plece în lume, când l-am întâlnit eu! N-am să uit niciodată, mamă Chrisanti, albul imaculat al cămăşii bărbatului pe care l-am zărit în mulţime la Atena, în faţa muzeului Keramikos. După o vreme îi uitasem figura complet. Mă urmărea doar, ca o stare de permanentă nelinişte, tristeţea privirii lui. Şi, o pată strălucitoare în lumina şi mai strălucitoare a Greciei, albul unei cămăşi. Spălată cu iubire de mâinile unei mame, mi-am spus. Doamne, manoula, cine să-ţi mai îngrijească de-acuma băiatul bolnav, dacă nici pe mine n-o să mă mai aibă prin preajmă?

Nikos a urcat cu mine la etajul trei. N-a vrut să se aşeze pe canapeaua din camera de primit, aşa cum l-am invitat. Obosit, s-a trântit pe un scaun din bucătărie. Stătea acolo de parcă ar fi fost locul lui, de parcă în acel colţ şi-ar fi băut dimineaţă de dimineaţă cafeaua. Şi-a întins mâinile cu vene umflate pe masă. Palmele muncite, butucănoase. Unghiile murdare. Unde era eleganţa mâinilor tale, de care nu mai pridideam să mă minunez când te vedeam seara alături de mine în pat dând pagina cărţii?

„Povesteşte-mi cum v-aţi cunoscut", mi-a spus rar, rostind cuvintele ca şi când ar fi vorbit cu un copil. I-am mulţumit în gând pentru grija pe care mi-o arăta, înţelegând pesemne cât de greu îmi vine să vorbesc greceşte.

Ce să-i fi spus? De unde să încep o poveste care, bineînţeles, pentru oricine altul, afară de noi, scăpa oricărei logici? „...Aşa... Nikos dragă... aşa... A apărut într-o seară la mine pe stradă, în Bucureşti... Numai că eu îl cunoşteam de mai înainte... îl văzuse odată în mulţime... Ştii unde se află, pe Ermiou, muzeul Keramikos... aşa... da... nu ne-am vorbit... Şi acum, în Bucureşti, căuta o adresă... era, desigur, după ce scăpase de la Averoff. Doar că eu nu ştiam nimic pe atunci... Cine vorbea-n România despre asemenea lucruri? La noi dictatura nu luase încă forma cumplită din ultimii ani. (Ori, poate, eram eu încă prea tânără şi prea inconştientă să realizez ce se întâmplă în jurul meu?). Afară se lăsase întunericul... Şi el avea pe el o cămaşă veche, dar foarte curată... albă, strălucitoare... Ca şi-atuncea, pe Ermiou, m-am gândit din nou la mâinile mamei Chrisanti... Mama voastră adică, pe care eu n-am apucat s-o cunosc... Se vedea că cineva l-a trimis cu iubire în lume. Era frumos de curat. Avea privirea însă tristă, îndepărtată. Şi-n mână un geamăntănaş rupciugos...

L-am poftit în casă. Am vorbit de una, de alta. Şi-a deschis la un moment dat geamantanul.

„Ştii, eu scriu cărţi", a şoptit. Ridicând din umeri uşor, ca şi când s-ar fi sfiit peste poate. Adică, să nu-mi iei în nume de rău, fac şi eu lucrul ăsta, poate că bine, poate că rău. Cu mâinile lui nobile, mi-a arătat unul câte unul, mângâindu-le parcă, volumele lui de versuri. Devenise în câteva secunde un copil timid grecul acela spătos, care-şi fumase pipa doar în urmă c-o oră, trecând prin dreptul bisericii Sfinţii Apostoli... Un copil vulnerabil, lansat cu ultimele lui puteri în încercarea de a mai găsi pe cineva în care s-ar mai putea încrede...

După trei săptămâni, înainte de a-i fi expirat viza, mi-a cerut într-o zi să-mi cunoască părinţii.

„La noi la greci se obişnuieşte – mi-a spus –, să le faci un cadou viitorilor socri. Ce-aş putea să le duc?"

„Cărţile", i-am răspuns. „Nu în dar. Să le arăţi cărţile tale".

„Dar ei nu ştiu greceşte. N-or să înţeleagă nici un cuvânt".

„Nu-i nimic. Vor pricepe ce e necesar să priceapă. Că mi-am ales bărbatul."

Nikos a ridicat dintr-o dată palmele şi a şters cu ele aerul de parcă ar fi vrut să pună un zid între el şi vorbele mele. Apoi şi-a aşezat palmele pe masă şi a şters cu ele şi tăblia, ca şi când ar fi curăţat-o de firimituri.

După ce şi-a privit îndelung mâinile, a ridicat ochii spre mine. M-a privit, de departe, fără să spună nimic. Sau, cel puţin, fără să rostească ceva. Fără cuvinte însă, cred că am înţeles, dragul meu, în detaliu, ce-a vrut să-mi spună.

„Ce povesteşti tu acum, mi-a comunicat fără vorbe Nikos, ce spui tu, acum, e o poveste prea dureroasă, pe care eu, cu înţelegerea mea, n-o pot cuprinde. Fiindcă, spre deosebire de Mihalis, eu sunt un om simplu. Din familia noastră, el e singurul care a urmat universităţi. Noi am muncit, ca să-l ţinem la facultate şi apoi să-i trimitem bani, ca să studieze prin Europa. Credeam că va face o mare carieră. S-a întors apoi, după studii. Şi când i-au apărut cărţile... a fost nevoit să-şi piardă urma. Aşa că ani de zile, toată copilăria şi tinereţea noastră, eu am înţeles că e ceva cu el, că el are un plus pe care noi nu îl aveam. Eu am preţuit în el valoarea aceea, încă de pe când mergea, copil, la ziua regelui, în fruntea coloanei de elevi şi ducea steagul Elladei. El era premiantul, el era alesul, aşa cum vei fi văzut probabil şi tu, în fotografiile pe care le poartă după el prin lume, în geamantanul lui rupciugos. Am preţuit deci la el valoarea aceea, care era deşteptăciune şi uşurinţă de-a învăţa. Numai că nouă nu ne fusese dată. Noi eram oameni obişnuiţi. Care, după toate cele întâmplate cu noi, grecii, de la război încoace, şi mai apoi, în anii dictaturii, trebuia într-un fel sau altul să ne ducem viaţa mai departe. Să ne luptăm să ne câştigăm banii, să ne reparăm casele, să ne botezăm copiii şi să-i însurăm, după cuviinţă. Fiindcă ei crescuseră împreună şi se împrieteniseră şi acum se iubeau şi se însurau unul cu altul, fără a se mai întreba de ce parte luptaseră părinţii lor în războiul civil şi, mai apoi, de ce parte votaseră ei în vremea lui Papadopoulos. Aşa că noi trebuia să putem să ne reaşezăm zilnic la cofetăria din colţ, unul în faţa altuia, pentru a bea o kafedaki şi-a citi ziarul, fără a ne urî până la moarte, noi, copiii, şi copiii copiilor noştri..."

A mai şters o dată masa cu palmele, ca şi când ar fi vrut să înlăture şi ultimele firimituri de pe faţa de masă.

„Vino la noi la Atena, a spus. Ia-ţi copilul şi vino!"

Fragment de roman

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

LIRICĂ UNIVERSALĂ

Antologia „LITERATORUL"

Paul CELAN

Anabasis

Acest viitor scris între ziduri
mărunt, de neșters – adevăr!
Oscilează pendulând înainte
și din nou înainte
mereu înainte
luminos ca o inimă.

Acolo: chist de silabe,
culorile mării depărtate
în tonuri de dum–dum
într-un cor de suspine.

Atunci: frumoși ca niște clipe
trecem în zbucium și
respirăm reflexele
izbăvirii
ale propriei noastre izbăviri!

Traducere de Ion SORESCU și A.I. ȘURLEA

Günter GRASS (Germania)

Lansarea la apă

De dragul pescărușului
voi construi un vapor
voi fi bucuros
în momentul lansării.
Pentru respectarea uzanțelor
voi purta o cămașă strălucitoare
și voi lăsa să curgă șampania.

Cine va ține discursul?
Cine e capabil să citească textul
fără a-și pierde vederea?
Președintele?

Cum oare să te botez?
Să numesc de pe acum
naufragiul tău Anna
sau Cristofor Columb?

În românește de Valentina PITUȚ

Orhan VELI KANIK (Turcia)

Patria

Câte n-am făcut noi pentru patria
asta a noastră!
Unii-am murit;
Alții-am ținut discursuri.

Traducere de Viorica Dinescu

LUCEBERT (Olanda)

Brâncuși

sferă pietroasă ca un sân,
săruturi ca gloanțele de sticlă,
obeliscuri ca pești zburători,
păsări vagi ca niște săruturi –
aripi ușoare
cu pietrele grele se joacă–
un joc de glasuri și tăcere;

lebede ca temple-nzăpezite,
săruturi ca umbrite porți,
praguri între cer și pământ,
lebede sfioase ca niște săruturi.

Traducere de Gabriela DRAGNEA

Kjell ESPMARK (Suedia)

Siestă în Lesbos

Licărește ca marea printre copaci:
Întâia mea privire fugară către timp

val după val după val,
o neîntreruptă peregrinare spre țărm,
deși nici un val nu se urnește din loc.

După un prânz cu struguri, brânză
de oaie și vin
adormi cu capul în poala mea.
Visele ți se scurg printre copaci
ca sângele în apă.
Și sunt îngrozit de duritatea lor:
imagine după imagine în care mă lupt
să-mi croiesc drum prin lume,
dar sunt mereu aruncat în același loc,
cel al suferinței.
De parcă mi-aș fi vândut sufletul
umbrelor.
Reproșul visului doare,
dar, într-un fel, sunt gata să accept.
Ce-a făcut oare solul de pace când
s-a văzut înfrânt?
Oare nu cronicarul este–acela
ce-mbracă forma groaznicului măcel?
Și arheologul ce descifrează misterul
unui craniu despicat
nu se-nrudește cu omul cu securea?
Val după val după val printre copaci,
o peregrinare ce nu duce nicăieri –
Mă zbat să ajung în locul în care deja
mă aflu
și numesc aceasta responsabilitate.
Licărirea din zare
acum se stinge, acum te orbește
cu lumina ei.
Apoi te trezești
și ultimul vers rămâne nescris.

Traducere de Dan SHAFRAN

Menelaos LUDEMIS (Grecia)

DRĂGĂȘANi

Pământul ăsta e de grâu,
de pâine și de lapte.
Al Libertății prunc din el a supt
în anii de robie
când negru chiar și
laptele era.

Aici nu trupuri au căzut
ci steaguri doar.
Flăcări din care au țâșnit pojaruri
întinse de la Prut
La mănăstirea Secu și la Iași.

Traducere de Lia BRAD–CHISACOF

Revistă fondată la 1880 de Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul III
Nr. 3 (72)
22 ian. 1993
16 pagini
15 lei

Redactor șef MARIN SORESCU

Tristan TZARA

circuitul total al lumii și culorii
(poem dedicat lui Marcel Iancu)

oul de fier se preschimbă-n aur
ghiații au înflorat timpanele noastre
marcel iancu privește spre ruga fabuloasă
tropicală
pe vioara din turnul eiffel și bătăile
de clopot ale sorții
uleiul picură pac pac și se va cristaliza
simetric
peste tot
lămâie
moneda de zece sou
duminicile se alintă luminoase, zeul dada
dansează –
împărțind bucatele
ploaia
ziarul
până-n nord
domol domol
papionul de 5 metri lungime fragilă ca oglinda
se cațără ca zborul fluviilor nocturne ca focul până la
calea lactee
drumul luminii din pletele ploii capricioase
și chioșcurile care zboară veghind inima ta
când tu pândești eu văd
cine strigă
dimineața
celulele se dilată
podurile se lungesc și se-nalță în aer pentru a urla
în jurul polului magnetic razele se orânduiesc
ca penele păunilor
în semicerc
și vedeți cascadele? se revarsă în propria lor lumină
la polul nord un fluture enorm va desfășura încet soarele
la celălalt pol va fi noaptea culorilor ce-nghit limbi de foc
aluneca galben
clopotele
agitate
pentru a lumina în roșu
când întreb
cum voi merge
adâncurile răcnesc
stăpân al geometriei mele
tristan tzara

În românește de Vasile GRUNEA

DADA 3

Je ne veux même pas savoir s'il y a eu des hommes avant moi. (De...

Fr. 1.50

Dada nr. 3: Copertă de Marcel Iancu

☐ INOCHENTIE MICU KLEIN - 300
Comunicări de dr. Antonie Plămădeală și Eugen Simion
☐ Marcel Iancu - interviu inedit
☐ Valentin Silvestru - proză
☐ Stuart Friebert (S.U.A.) - versuri
☐ Al. Piru - Creativitatea baudelairiană
☐ Valeriu Cristea - Omagiu

A.C. PURCELL

FĂRĂ TITLU

Când crești un pic, începi să citești
istorie
Când crești mare
Începi să urmărești televizorul
Când crești și mai mare
Începe să-ți crească păr în locuri
neașteptate
Lobii urechilor devin mai lungi
Mormăi despre originea lui Buddha
Când mai îmbătrânești puțin
Îți pierzi veselii prieteni și
Strălucitoarele iubite
Renunți la rock and roll
Sex și droguri, whisky și sosuri picante
Când îmbătrânești și mai mult
Te trezești mângâind pietre și
Broaște țestoase care sunt pietre
reptiliene
Trăiești înconjurat de respect
Începi să înțelegi originile lui Tao,
Ale conducătorilor și jocul de Go
Și-ți dai în sfârșit seama, bunii mei
prieteni, că
Trupul uman a fost creat să dureze
200 de ani.

Traducere de Radu BĂIEȘU

Din cântecele eschimoșilor

Bocet

E dureros, dar trebuie să văd
Deșertul loc în care-ai stat de veghe
Și unde în zadar o biată mamă
Îți mai usucă hainele la foc.
Iubita mea s-a dus în Întuneric,
Departe-n munți, mi s-a ascuns
iubita.

Spre seară eu purced în așteptarea-i,
Târziu purced, cu ochii larg deschiși.
Tu vei veni topit de băutură,
Cu tineri și bătrâni tu vei veni.–
Caiacul tău e plin de prăzi bogate:
De foci, de păsări și de pește dalb.

Va-ncinge maica foc să frigă prada
Dând fiecăruia o parte dreaptă.
Adu slănină grea de foci. Și blănuri.
Și schimbă-le pe arcuri și năvoade
Și perle mari, plăcute la vedere.

Dar încă asta nu e tot. Eu simt
Durerea grea, până în mădulare.–
De plâns, eu știu să plâng la fel cu
alții
Și tot așa știu bocete să cânt,
Căci o să-mi fie moartea bun prieten.–

Ce-și povestesc copiii între ei?
Mici fleacuri.
O s-o mai iubesc o vreme,
Pe când iubita mea va fi doar abur.–
Însă a aștepta e omenesc
Iar a iubi la fel de omenesc e.

În românește de Alexandru ANDRIȚOIU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro